

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra pastorální a spirituální teologie

Diplomová práce

2009

Krajčová Marta

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra pastorální a spirituální teologie

Marta Krajčová

Spiritualita Karmelu

prožívaná laiky ve světě

Marta a Marie jako spirituální impuls

pro život laika

v duchu spirituality Karmelu

Diplomová práce

Vedoucí práce: Prof. Pavel Ambros, Th. D.

OLOMOUC 2009

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Děkuji prof. Pavlu Ambrosovi, Th.D., za odborné vedení mé práce a za mnoho cenných rad a podnětů. Rovněž děkuji P. Benediktu J. Křížanovi, O.Carm., a P. Gorazdu P. Cetkovskému, O.Carm., za jejich pomoc, P. Františku Sedláčkovi za podporu a řádu karmelitánů za poskytnutí literatury.

OBSAH

Obsah.....	5
Úvod.....	6
1 Laik v pohledu Karmelu.....	10
1.1 Karmelitánský řád ve vztahu k laikům v krátkém dějinném přehledu.....	10
1.2 Karmel a laici v <i>Pravidlech pro život karmelitánských terciářů</i>	14
1.2.1 Úloha karmelitánských terciářů ve světě.....	15
1.2.2 Spiritualita Karmelu v životě laika.....	16
1.2.3 Povolání ke svatosti jako výstup na horu Karmel.....	17
1.2.4 Aspekty karmelitánské spirituality ve třetím řádu.....	21
1.2.5 Úkol laiků v církvi a jejich duchovní doprovázení.....	23
1.3 Pilíře Karmelu – prorok Eliáš a Panna Maria.....	24
1.4 Místa a společenství Karmelu v České republice.....	27
2 Marta a Marie jako služba a kontemplace v karmelitánské spiritualitě.....	32
2.1 Laici – Marty a Marie, dvě sestry, přesto jedna.....	32
3 Kontemplace a služba laiků ve světě v duchu Karmelu.....	42
3.1 Život v poslušnosti Ježíši Kristu a v Mariině škole.....	42
3.2 Odpověď terciářů – laiků v dnešním světě.....	46
Závěr.....	53
Bibliografie.....	56
Primární prameny.....	56
Sekundární prameny.....	58
Seznam zkratk.....	61

ÚVOD

Žijeme v době mnoha příležitostí ke štěstí. Ne všechny k němu však bezpečně dovedou. Namísto ke svobodě ukazují mnohé k otroctví, ze kterého se člověk sám vysvobodit nemůže. *„Evropské národy jsou nemocné, o samotné Evropě se říká, že je v krizi. Krize evropského života má pouze dvě východiska: zánik Evropy, nebo znovuzrození Evropy.“*¹ Ve víře poznáváme velikonoční přítomnost Ježíše Krista ve světě. Podobným způsobem jako včera projevuje se i dnes. Poznáváme sílu zaslíbení a naděje, že nám ji neodejme ani v budoucnu. Ze strany těch, kteří mu uvěřili, se právem očekává věrnost.

Často máme možnost setkat se s lidmi, kteří při výrazu „karmelitánský terciář“ reagují doslova: *„Jak může žít v klášteře?“* Vysvětlit tuto mýlku není jednoduché, stejně jako osvětlit pravdu o životě karmelitánského terciáře, žijícího jako laik uvnitř církve. Předložená práce je krátkou studií, pohledem a reflexí nad skutečností spojení kontemplace a činnosti v duchu karmelitánského charismatu v běžném denním rodinném životě zároveň s péčí o děti a při běžných starostech tak, abychom žili spojení s Bohem zcela svobodně a důstojně.

Bohatství karmelitánského řádu odkrývá cestu všem lidem. Je pro věřícího jakéhokoli životního stavu pozváním žít ve společenství jako karmelitánský terciář. Může čerpat z dědictví Karmelu, jak to vyjádřil Druhý vatikánský koncil:

„Z vlastního povolání laiků vyplývá úkol hledat Boží království tím, že se zabývají časnými věcmi a upravují je podle Boha. Žijí ve světě, to znamená ve všech světských povoláních a činnostech a v běžných podmínkách rodinného a společenského života. Tam je Bůh volá, aby plnili sobě vlastní úkoly v duchu evangelia a jako kvas přispívali k posvěcení světa jaksi z nitra, a tak především

¹ AMBROS, Pavel. *Křesťan a život ve světě*, UP Olomouc, 1998. s. 17.

příkladem svého života, vírou, nadějí a láskou hlásali Krista druhým lidem. Jim tedy zvlášť připadá úloha prozařovat a pořádat všechny časné záležitosti, s nimiž jsou v těsném styku, aby se vždycky dály a rozvíjely podle Krista a sloužily ke chvále Stvořitele a Vykupitele.“²

Povolání karmelitánského terciáře – laika vychází z vnitřního postoje žít v Boží přítomnosti, ve snaze naslouchat v modlitbě Pánu, aby ve světě porozuměl a byl nápomocen těm, kteří jsou od Boha vzdáleni. Skrze své slabosti a ochotu nechat se přetvářet podle Božího plánu s nimi kráčí po cestě svatosti. Tento postoj můžeme definovat jako nacházení takového duchovního rozměru, který je mu oporou v životě. Je založen na životě v neustálé Boží přítomnosti, kdy člověk stojí před tváří Boží dnem i nocí rozjímá o zákonu Páně a bdí na modlitbách.³ Hovoří s Ježíšem – vtěleným Božím Synem – jako s nejlepším přítelem, s nímž žije i trpí, neboť ví, že on ho miluje a rozumí mu. Z tohoto přátelství vyrůstá pravá láska, která nehledá vůli svou, ale vůli toho, který jej poslal. Potom se takový život stává plodným v tomto přátelství s Kristem, že *„sama modlitba se modlí uvnitř člověka, i když mluví s druhými, nebo se soustředí na tu, či onu práci. Duch svatý jej sám vede životem a Ježíš přebývá v takovéto duši.“*⁴ Terciář slibuje žít *„v duchu těchto rad“* (v trvalé profesi odpovídající tato slova: zavazuji se *„následovat Ježíše Krista“*) tak, jak to odpovídá životním podmínkám jeho stavu.

Z učení Druhého vatikánského koncilu tedy vyplývá, že povolání k životu ve spojení s Bohem a úsilí o svatost není vázáno na řeholní život. Evangelijní rady nejsou *„vlastnictvím řádu“*, ale *„životem z ducha evangelijních rad mohou žít všichni křesťané.“*⁵

² *Lumen gentium* 31.

³ Srv. tamtéž, 10.

⁴ Nouwen, Henri J. M. *Cesta srdce: Spiritualita pouště a duchovní služba dnešní doby*, 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. s. 78.

⁵ Srv. LG 39.

Předložená práce je rozdělena do tří kapitol. V první kapitole se seznámíme v krátkém dějinném přehledu, jak Karmel nahlíží na laiky. Hovoří o prvních poustevnících na hoře Karmel, kteří byli laiky. Právě oni stojí u zrodu tohoto řádu. Seznámíme se s dějinami karmelitánského řádu a třetího řádu, s *Pravidly pro život karmelitánských terciářů*, především s jejich pohledem na laiky. Tato *Pravidla* jsou oficiálním dokumentem, který obsahuje pro Karmel tak důležitou řeholi sv. Alberta, ze které vychází karmelitánská spiritualita a na kterou poukazují v mé práci. Tento text a statuta pro karmelitánské terciáře byly oficiálně schváleny dne 7. června 2004. Terciáři zde nacházejí způsob, jak po vzoru Panny Marie, proroka Elijáše i všech karmelských svatých žít věrně životem modlitby, bratrství a služby v co nejdůvěrnějším spojení s Kristem, jak je k tomu tradice zavazuje.⁶ Karmelitáni nemají vlastního zakladatele, ale pevné pilíře – v Elijáši a Marii, na jejichž příkladu staví svůj životní program a vydávají se na tuto cestu následování. Po staletí nám jejich spiritualita ukazuje cestu mnoha svatých, kteří tento směr přijali za vlastní a vytrvali v něm až do konce svého života, věrně kráčejíce a vystupující na posvátnou horu Karmel k setkání tváří v tvář Milovanému. Seznámíme se rovněž s místy v České republice, na kterých se nejen terciáři, ale též zájemci o karmelitánskou spiritualitu setkávají, a s náplní těchto společných setkání.

Ve druhé kapitole se budeme zabývat stěžejním tématem celé práce, a tím je kontemplace a služba, určené biblickými vertikálami Lukášova evangelia v propojení biblického úryvku o Martě a Marii. Tato kapitola je zaměřena na spojitost kontemplace a činnosti v denním životě křesťana. Tento rozbor jsem prováděla na biblickém textu evangelisty Lukáše v 10. kapitole, verších 38–42, které přibližují příběh Marty

⁶ Srv. *Pravidla pro život karmelitánských terciářů*, 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. s. 5, dále *Pravidla*.

a Marie, u kterých se Ježíš na své cestě zastavuje, aby poukázal na to, co je v životě člověka nejdůležitější. Tímto problémem se zabývám několik let a hledám řešení, jak najít společnou řeč nejen pro karmelitánské terciáře, ale pro všechny, kteří se vydávají na cestu za Kristem ve světě jako laici, uprostřed všedních povinností. To také bylo důvodem, proč jsem toto téma zvolila pro svou práci.

Poslední třetí kapitola nastiňuje kontemplaci a službu karmelitánského laika ve světě, v poslušnosti vůči Ježíši Kristu a ve škole Mariině. Při pozorném zkoumání docházíme k závěru, jak laici mohou odpovědět na problémy dnešní doby, církve a světa, aby svým životem vydávali svědectví o jediném a pravém Bohu, který má v rukou celý svět. Poslušnost vůči Ježíši Kristu, skrze Ducha svatého, který vede Boží lid, a na přímluvu Matky a Ozdoby Karmelu, projevující se jako svobodné „ano“, otevírá misijní ráz charismatu karmelitánského laika.

Tématu práce se dosud nevěnovala taková pozornost, jakou by si zasloužilo. Problematice vztahu kontempace a činnosti jako propojení modlitby a práce nezasvěcených osob – laiků ve světě se věnuji 11 let. Primárním záměrem je ukázat karmelitánskou spiritualitu jako životní cestu laika, jako možnost duchovního vidění ve světě, která není spojena s řeholním zasvěcením karmelitánů kněží a bratrů nebo karmelitánek – sester.

1 LAIK V POHLEDU KARMELU

Laik žije ponořen do pozemských starostí a svým životem je volán ke světským věcem. Nežije jako mnich, přesto však má podíl na nebeských věcech a na dědictví Božích věcí.⁷ Hora Karmel je místem setkání s Kristem, které však v sobě zahrnuje zkušenost pouště a odpoutávání se od všeho, i od vlastní představy o Bohu. „*Výstupem na horu*“ se terciář snaží na své cestě překonávat všechny překážky, které by jej mohly odvést od zvoleného ideálu.⁸ Je povolán k naplnění vlastního díla Božího, pokud se má rozvinout v díle světa a prostřednictvím díla ve světě,⁹ vtahován do spirituální proměny karmelitánského řádu v jeho dějinném vývoji jako odkazu hledání ideálu svého duchovního života. Prorok Eliáš a Panna Maria tvoří most a vedou jej svým vlastním příkladem k následování Ježíše Krista v ochotě naslouchat jeho slovu a nasazovat se ve svém každodenním životě pro Boha, bratry, sestry a svět. Povzbuzen Druhým vatikánským koncilem nachází každý hledající laik takové společenství, které je otevřené potřebám církve i světa, aby rozvíjel přijaté dary a kráčel po cestě ke svatosti v zahleděnosti na tvář Milovaného.

1.1 Karmelitánský řád ve vztahu k laikům v krátkém dějinném přehledu

V předkládané práci se setkáváme s pojmem „*spirituální*“. Původ slova nacházíme v lat. substantivu *spiritualitas* (nebo *spiritalitas*), které je

⁷ Srv. AMBROS, Pavel. *Křesťan a život ve světě*, s. 71.

⁸ Srv. *Pravidla* 22–23.

⁹ Srv. AMBROS, Pavel. *Křesťan a život ve světě*, s. 72.

odvozeno od adjektiva *spiritualis* (nebo *spiritalis*), tzn. duchovní. Začalo se ho užívat velmi brzy, jako překladu řeckého *pneumatikos*, zejména v Pavlových epištolách.¹⁰

Spiritualita zahrnuje nejen Boží působení v nás, ale i vlastní aktivitu, která má charakter odpovědi na Boží iniciativu, a ona sama je navíc umožňována milostí.¹¹ „Křesťanská spiritualita je způsob života pod vedením Ducha, bytí plně věřící, ve kterém život Kristova ducha v nás se stává zjevným skrze dějinné podmíněnosti konkrétního života.“¹² Je vhodné znovu promyslet spiritualitu pro dnešního člověka v jeho pohledu na svět.¹³

Proměna ideálu spirituality Karmelu není samoúčelná, chceme-li porozumět charismatu Karmelu pro laika. Karmelitánský řád nemá jediného zakladatele, je zakořeněn v hlubších duchovních proudech 12. století, které je stoletím křížových výprav a rostoucího blahobytu. Křížové výpravy otevřely Svatou zemi a umožnily západním křesťanům navštěvovat svatá místa a na nich se také usadit. Na přelomu 12. a 13. století se rozhodli první poustevníci, cítíce se osloveni a přitahováni evangelijním voláním, dle příkladu a v následování svatého poustevníka a proroka Elijáše žít v malých celách na hoře Karmel.¹⁴

V letech 1206–1214 obdrželi od latinského patriarchy Alberta Jeruzalémského životní pravidla, která v roce 1247 papež Inocenc IV. schválil.¹⁵ Brzy se bratři usadili v Evropě a začali ke konventům přidružovat i laiky. Ti měli časem podobné povinnosti jako bratři. Prvního papežského schválení se jim dostalo bulou *Cum nulla*, kterou

¹⁰ Srv. SOLIGNAC, Aimé. Spiritualita, in *Studijní texty ze spirituální teologie I.: axiomy duchovního života*, 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad–Roma, 2003. s. 22.

¹¹ „Spiritualita“, Srv. FIORES, Stefano de, a GOFFI, Tullo. *Slovník spirituality*, 6. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. s. 905.

¹² SOLIGNAC, Aimé, Spiritualita, in *Studijní texty ze spirituální teologie I. : axiomy duchovního života*, s. 39.

¹³ Srv. tamtéž.

¹⁴ MCGRAL, Wilfrid. *U Eliášova pramene*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. s. 17.

¹⁵ Srv. *Pravidla* 5.

vydal papež Mikuláš V. dne 7. října 1452. Byl tak položen základ druhému a třetímu řádu,¹⁶ který opravňoval přestavené řádu řídit různé skupiny žen a uspořádat jejich způsob života. V roce 1476 papež Sixtus IV. dovolil karmelitánskému řádu vtiskovat různým skupinám laiků obdobné uspořádání, jako měly třetí řády jiných mendikantů.¹⁷

S názvem „*třetí řád*“ se poprvé v historii setkáváme v roce 1271 v listu papeže Inocence III. lombardským humiliátům (jeden ze vzniklých žebravých řádů). Svůj název dostal až tehdy, kdy byl použit pro „*řád kajícníků*“ sv. Františka z Assisi. Řád zachovával třetí řehole a vzhledem k zachovávání chudoby stáli členové tohoto řádu na třetím místě. Název sekulární řád (lat. *ordo saecularis*) užívá kromě sekulárního františkánského řádu i Karmel tereziánské reformy: „*Sekulární řád bosých karmelitánů*“ (OCD), který vzniká v 16. století díky Terezii z Avily, která si byla vědoma potřeby obnovy církve i reformy řeholního společenství. Chtěla zdokonalit život modlitby v samotě a vrátit se k podstatě života na Karmelu. Mělo jít o obraz v prvotních dobách.¹⁸ Terezie se setkává se sv. Janem od Kříže, který se ujímá reformace mužské větve karmelitánského řádu. Po mnohých sporech o dílo reformy je v roce 1580 papežem Řehořem XIII. dáno prostřednictvím breve „*Pia consideratione*“ plné právo bosým karmelitánům založit vlastní provincii, která bude nezávislá na řeholi karmelitánů obutých.¹⁹

Existovaly ženy žijící „*ve společenství*“ (řeholní terciářky, lat. *tertiarii regulares*) a žijící „*ve světě*“ (sekulární terciáři, lat. *tertius ordo saecularis*). Sekulární terciáři tedy nebyli pokládáni za řeholníky, ale za osoby žijící ve světě. Za kanonické zřízení třetího řádu se pokládá bula *Dum attenta (Mare magnum)* papeže Sixta IV. z roku 1476, která se týká mužů i žen

¹⁶ Srv. tamtéž 7.

¹⁷ Srv. tamtéž 8.

¹⁸ Srv. McGRAL, Wilfrid. *U Eliášova pramene*, s. 46–47.

¹⁹ Srv. DOBHAN, Ulrich, a KÖRNER, Reinhard. *Svätý Ján z Kríža: Životopis*, 1. vyd. Bratislava: LÚČ, 1995. s. 116.

a klade třetí řád karmelský naroveň třetímu řádu dominikánskému a františkánskému.²⁰ Upadal rozpuštěním většiny klášterů karmelitánů a uzavření jejich kostelů samozřejmě mělo nepříznivý dopad i na společenství terciářů, která s nimi byla spojena. Nicméně v mnoha případech třetí řád (a právě tak škapulířová bratrstva) přežil pod vedením diecézních kněží, kteří často sami byli karmelitánskými terciáři. Nezřídka tito horliví jedinci zprostředkovali (rozumí se: později) obnovu klášterů při někdejších karmelitánských kostelích, které zachránili před zbořením.²¹ Díky Druhému vatikánskému koncilu nastalo nové období, nová éra pro církev, její řády, i pro karmelitánský řád.²²

Proto „všichni karmelitáni jsou jistým způsobem ve světě, ale přetvořet civilní společnost je povoláním laiků. Jsou povoláni, aby správně zacházeli s věcmi světa a uspořádávali je podle Boha. Svůj život prožívají v civilním prostředí uprostřed lidu, věnují se světským zaměstnáním a úkolům, pohybují se v obyčejných podmínkách a událostech v rodině a ve společnosti. Jsou tedy Bohem vybízeni, aby přispívali k posvěcení světa tím, že se ve své práci nasazují v duchu evangelia a nechávají se podněcovat a vést karmelitánskou spiritualitou. Právě jejich povoláním je stavět světské činnosti do takového světla a tak je uspořádat, aby se naplňovaly podle Krista a byly tak chválou slávy Stvořitele.“²³

²⁰ Srv. MINAŘÍK, Metoděj. *Světové dějiny Karmelu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. s. 26.

²¹ Srv. SMET, Joachim. *The Carmelites: History of Our Lady of Mount Carmel*, Vol. 4. Darien, Illinois: Carmelite Spiritual Center, 1985. s. 156.

²² Srv. MINAŘÍK, Metoděj. *Světové dějiny Karmelu*, s. 93.

²³ *Pravidla* 28.

1.2 Karmel a laici v *Pravidlech pro život karmelitánských terciářů*

Když církev schvaluje tu či onu řeholní rodinu, povzbuzuje ji, aby šířila i mezi laiky ty charakteristické rysy duchovního života, které jsou jí vlastní. Tak i v dnešní době mohou laici následovat řeholi určitého řádu nebo řeholní rodiny, avšak v souladu se svým postavením a v těch životních podmínkách, ve kterých žijí.

V *Pravidlech pro život karmelitánských terciářů* nacházíme tradici karmelitánské spirituality, která je interpretována nově pod vlivem Druhého vatikánského koncilu.²⁴ Terciáři jsou vyzýváni k posvěcování a správnému oceňování všech časných skutečností tak, aby byly uskutečňovány v souladu s hodnotami hlásanými Kristem, a aby spolupracovali ve světě na nové evangelizaci, která proniká celou církví.²⁵

Pravidla pro život karmelitánských terciářů jsou dána bratřím a sestrám na Karmelu pro jejich každodenní život, aby v duchu spirituality, kterou sdílejí s celou tradicí karmelské řeholní rodiny, mohli způsobem sobě vlastním ztělesňovat toto charisma na své cestě ke svatosti.²⁶ Dokument obsahuje původní řeholi karmelitánského řádu, řeholi karmelitánského třetího řádu a statuta karmelitánského třetího řádu v České republice.

²⁴ Srv. *Pravidla* 10.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Srv. *Pravidla* 5.

1.2.1 Úloha karmelitánských terciářů ve světě

Církev hlásá, že „z vlastního povolání laiků vyplývá úkol hledat Boží království tím, že se zabývají časnými věcmi a upravují je podle Boha“.²⁷ Laici tedy, povoláni Bohem a vedeni duchem evangelia, mají přispívat k posvěcování světa tím, že ukazují ostatním na Krista cestou plnění svých konkrétních pozemských povinností.²⁸ Jsou přímo povoláni zabývat se světskými záležitostmi a usměrňovat je podle Božího zákona. Žijí uprostřed pozemských starostí a činností v běžných podmínkách rodinného, pracovního a společenského života. Dle svých možností mají spojenými silami ozdravovat světské instituce a životní podmínky, aby to vše bylo v souladu s požadavky spravedlnosti a spíše to prospívalo než škodilo ctnostnému životu.²⁹

Karmelitánská tradice slouží církvi svými charismaty, která se týkají modlitby, společenství a služby a jež jsou zakotvená ve starozákonní postavě proroka Elijáše a Panny Marie. Toto prorocké a mariánské dědictví Karmelu je členům této duchovní rodiny po staletí v každé době neustálým zdrojem nové inspirace³⁰ pro život v rodině, v zaměstnání i ve farnosti, promítá se do konkrétních vztahů, v jednání na úradech i obtížích života. To vše je sebedarování, tak jako se daruje sám Kristus v Eucharistii.

Úloha laiků tak spočívá v setrvání ve světě jako v prostředí jim vlastním, ve kterém mají být přítomní – aktivně, v souladu s evangeliem, dynamicky a se schopností svět přetvářet jako kvas v těstě, jako sůl dávající křesťanský smysl světu práce a jako světlo uprostřed temnoty lhostejnosti.

²⁷ LG 31; srv. *Pravidla* 25–26; 28.

²⁸ Srv. tamtéž.

²⁹ Srv. tamtéž 36.

³⁰ Srv. tamtéž 34.

1.2.2 Spiritualita Karmelu v životě laika

Karmelitánská spiritualita spočívá v závazku „*následovat Ježíše Krista a věrně mu sloužit s čistým srdcem a dobrým svědomím.*“³¹ Laici jsou přitahováni k tomuto řádu jeho spiritualitou. I oni ve svém srdci hledají Pána a rozumějí tomu, co Karmel říká o modlitbě. Kontemplativní rozměr karmelitánské modlitby znamená jakýsi postoj otevřenosti vůči Bohu, jehož přítomnost nacházejí všude. Tím se otevírá cesta, která vede skrze poušť k setkání s Bohem, a k tomu se nechávají přemáhat láskou.³² Právě ta je oprošťuje od nedokonalých způsobů myšlení, milování a konání. Přetváří je tak, že smýšlejí, milují a jednají stejným způsobem jako on.³³ Právě laikům umožňuje kontemplativní postoj vůči světu objevovat v tom, co je na denním pořádku, Boží přítomnost a nacházet Boha především v druhých lidech.

Tradice Karmelu vede laiky, aby v srdci světa hledali Boží tvář. Předpokládá se však otevřenost pro tento svět, schopnost a umění naslouchat, znalost kultury a společenského prostředí lidí dnešní doby, ochota spolupracovat se všemi, kdo hledají Boží království a kdo usilují o dobro. Kontempace, společenství a služba jsou výchozími hodnotami povolání karmelitánských laiků, které se uplatňují tam, kde jim Pán dává žít. Setkání s Kristem v Eucharistii je vrcholným pramenem jejich života s Ním, kterého se zavazují následovat v tomto způsobu života.³⁴

Každý terciář je obdařen osobními dary, které ve společenství Karmelu dále rozvíjí. Jednotlivě je třeba dbát ze strany obdarovávaného o rozvíjení přijatých hříven tak, aby ve světě přinášely užitek v budování Božího království a sloužily k oslavě Boha.³⁵ „*Karmelitánští laici chápou*

³¹ *Pravidla* 18.

³² *Srv. tamtéž* 48.

³³ *Srv. tamtéž* 32.

³⁴ *Srv. Pravidla* 37.

³⁵ *Srv. Mt* 25,22.

a (svým) životem ukazují, že časné věci a sama práce jsou účastí na stále tvůrčí a přetvořující činnosti Otce, pravou službou bratřím a opravdovým povznesením člověka. Ačkoli vydávají svědectví ve světě, který v každodenní skutečnosti plně nevnímá nebo zcela odmítá niterné a životodárné pouto s Bohem, přece se sympatiemi sledují a sdílejí jeho očekávání a hluboké tužby, aby ve svém povolání být ‚solí země‘ a ‚světlem světa‘ zvěstovali lidem poznání spásy.“³⁶

Všichni věřící kteréhokoli stavu nebo postavení jsou povoláni k plnosti křesťanského života a k dokonalé lásce, ze které plyne i v pozemské společnosti lidštější způsob života. Rady, které nabízí Ježíš v evangeliu svým učedníkům, napomáhají cestě svatosti a proměně světa v duchu blahoslavenství.³⁷ Cílem pozemského života je zahledění se na Krista ve snaze kráčet touto cestou svatosti v dospění do nebeského království. Často se setkáváme s určitým ostychem, snad i nechutí z ideálu svatosti, jako by svatý člověk byl dokonalým tvorem na této zemi. Při různých rozhovorech můžeme nabýt dojmu, že se lidé s Bohem setkat nechtějí, aby Bůh snad člověku něco nevezal. Tato obava některých spočívá v nepoznání Boha jako milujícího Otce a Ježíše Krista jako toho, který nám po prvotním hříchu Adama a Evy vrátil důstojnost v podobě své jedinečné a neopakovatelné oběti na kříži, kdy položil jednou provždy za všechny svůj život, abychom skrze něj přijali nabízené a otevřené Boží království.

1.2.3 Povolání ke svatosti jako výstup na horu Karmel

Protože církev je svatá, jsou všichni povoláni ke svatosti. Ve Vyznání víry se modlíme „Věřím v jednu svatou...“ Církev je svatá, proto i laici touží po svatosti, po mravní dokonalosti a připodobnění se svému

³⁶ Pravidla 49.

³⁷ Srv. tamtéž 2.

Mistru, který sám je Svatý. Být svatým neznamena mnoho vědět, ale mnoho milovat. Mnoho milovat Boha a bližní a žít ve snaze naplnit Kristovo přikázání lásky. „Laik, který ochotně přijímá do svého srdce a života Božskou lásku, je blíže svatosti než farář nebo biskup, který ji přijímá s menší ochotou.“³⁸ Apoštol Pavel říká: „Všechno, cokoli mluvíte nebo děláte, číňte ve jménu Pána Ježíše a skrze něho děkujte Bohu Otci.“³⁹ „Všichni křesťané jsou tedy povoláni a zavázáni k svatosti a k úsilí o dokonalost ve svém stavu. Všichni ať proto dbají na to, aby správně ovládali své sklony, aby jim užívání pozemských věcí a přilnutí k majetku proti duchu evangelijní chudoby nebránilo postupovat k dokonalé lásce.“⁴⁰ Nenacházíme na tomto místě zmínku o svatosti toho či onoho člověka, nýbrž o povolání všech křesťanů ke svatosti.

Názor většiny lidí na svatost zní: svatý je bezchybný a nikdy se ničím neprovinil, proto se svatým nemohu stát. Pokud by však život svatých odpovídal tomuto ideálu, nestal by se svatým nikdo. Pán si přece volí lidi ubohé, slabé, malé a hříšné, protože nepřišel léčit zdravé, ale nemocné.⁴¹ Z těchto svých nepatrných pak učinil veliké, kteří se ve svém životě snažili ze svých hříchů a slabostí těžít, neboť Bůh je v těchto chvílích miloval nejvíc. Učinil je takové, neboť se mu zalíbila jejich maličkost a touha žít pro něj a všechno snášet jen z lásky k němu. Papež Jan Pavel II. při své promluvě na generální audienci v listopadu 1993 říká: „Křesťanská svatost má své kořeny ve spojení s Kristem ve víře a křtu. Křest tak stojí na počátku církevního společenství ve svatosti, jak to nacházíme ve slovech svatého Pavla: ‚Jeden Pán, jedna víra, jeden křest.‘ (Ef 4,5), citovaných Druhým

³⁸ /online/ JAN PAVEL II., *7x o laicích: Promluvy Sv. Otce pronesené na generálních audiencích listopad 1993 – březen 1994*. Dostupné z: http://www.knihovna.net/KNIHA/0032_t.htm. [14.3.2008]

³⁹ Kol 3,17.

⁴⁰ LG 42.

⁴¹ Srv. Mk 2,17.

vatikánským koncilem. Z těchto slov je pak odvozena výpověď o vzájemnosti, spojující křesťany v Kristu a v církvi (LG 32).“⁴²

Podle koncilu jsou všichni Kristovi následovníci i laici povoláni k dokonalé lásce.⁴³ Úsilí o dokonalost není privilegiem jednotlivců, ale úsilím všech údů církve. „Pán Ježíš, Božský učitel a vzor každé dokonalosti, hlásal svým učedníkům, každého stavu – všem, i každému jednotlivě – svatost života, jejímž průvodcem a dovršitelem je on sám: ‚Vy však buďte dokonalí, jako je dokonalý Váš nebeský Otec‘ (Mt 5,48).“⁴⁴

Svatý Jan od Kříže mluví o dokonalosti, která „nezáleží ve ctnostech, o kterých duše ví, že je má, nýbrž spočívá v těch, které v duši vidí náš Pán, což je pro ni nedostupné; a tak si nemá na čem zakládat, ale má mít sama o sobě velice skromné mínění.“⁴⁵ Jan nám zde připomíná skutečnost toho, kdo do naší duše vidí dokonaleji než my, a tím je sám Bůh. Proto jsou blíže svatosti ti, kteří netouží po velikých věcech a po veřejných chválách, ale nemyslí si o sobě nic, a takto den ode dne kráčejí skrze Boží náklonnost ke svému Pánu.

Karmelitánský laik – v postoji života před Boží tváří – žije v Boží přítomnosti ve snaze naslouchat v modlitbě Pánu, pak vychází do světa, aby naslouchal a byl nápomocen těm, kteří jsou od Boha vzdáleni, a společně s nimi krácel po cestě svatosti skrze své slabosti a ochotu nechat se přetvářet podle Božího plánu. Je to sám Bůh, který si přeje přivinout v každém okamžiku života lidské tvory, aby jim odkrýval svou podobu a tvář a vtiskl do duše nesmazatelné stopy své přítomnosti. „Žijte tak, jako by na tomto světě nebylo nikoho jiného než Bůh a vy, aby nemohlo být

⁴² /online/ JAN PAVEL II. 7x o laících: Promluvy Sv. Otce pronesené na generálních audiencích listopad 1993 – březen 1994. Dostupné z: http://www.knihovna.net/KNIHA/0032_t.htm. [14. 3. 2008]

⁴³ Srv. LG 40.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ JAN OD KŘÍŽE, SV. *Krátké spisy a korespondence*, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998. s. 79.

*Vaše srdce zadržováno ničím lidským.*⁴⁶ A dále uvádí: „*Vždycky se snažte nosit v sobě Boha přítomného a uchovávat v sobě čistotu, které vás Bůh učí.*“⁴⁷ Ježíš sám ve svých Blahoslavenstvích říká: „*Blaze těm, kdo mají čisté srdce, neboť oni uzří Boha.*“⁴⁸

Katechismus katolické církve v jednom ze svých článků mluví o plnosti a dokonalosti křesťanského života: „*K plnosti křesťanského života a k dokonalosti lásky jsou povoláni všichni křesťané. Křesťanská dokonalost má jen jedinou hranici: totiž, že je bez hranic.*“⁴⁹ K této plnosti docházíme skrze Kristův kříž. Je to cesta odříkání a duchovního zápasu, ale ne skepticky, nýbrž skrze toho, který nás tak miloval, že se za nás obětoval. Kdo zakusil ve svém srdci Boží přítomnost, ten bude stoupat stále výš, bude se namáhat, stále začínat, neboť ví, komu uvěřil.

Laický bratr Vavřinec od Vzkříšení (OCD), žijící v 17. stol., mluví o takovém úsilí o dokonalost, které musí žít v trvalé závislosti na milosti, protože tím více potřebuje Boží pomoc pro každou chvíli – neboť bez ní nemůže nic. Svět, tělo a ďábel spojují své síly a svorně a neúnavně napadají duši, takže bez pomoci Boží a bez pokorné závislosti na něm by nemohla obstát. Nejdůležitější a nejpotřebnější je cvičení života v Boží přítomnosti, jehož cílem je, aby duše nalézala radost v jeho božském společenství a v neustálém rozhovoru s ním, přivykla si pokorně jej oslavovat, láskyplně s ním hovořit, a to v každé době, v každém okamžiku, bez předem vytvořených pravidel a metod, především v čase pokušení, vyprahlosti, smutku a opuštěnosti, dokonce i ve chvílích nevěrnosti a hříchu. Je třeba se neustále snažit všechno dělat v rozhovoru s Bohem, a to takovém, který tryská z prostoty a čistoty srdce. To znamená všechny práce provádět pečlivě a uváženě bez přehnaného

⁴⁶ Tamtéž, s. 82.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Mt 5,8.

⁴⁹ KKC, čl. 2028. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995.

zápalu a ukvapenosti, protože to jsou znaky neukázněné mysli. Během všech našich činností však na pár minut musíme ustat, abychom uctili Boha ve svém srdci.

Svatými se nestaneme útekem od hmotných věcí k duchovním. Staneme se jimi tehdy, když budeme jíst i postit se, spát i vstávat, pracovat i odpočívat a v tom všem živit lásku k Bohu, rodině, přátelům a světu. „*Karmelitánské charisma, vyzkoušené věky a v nejrůznějších kulturách a tradicích, poskytuje bezpečnou cestu k dosažení svatosti, kterou se rozumí vysoká úroveň běžného křesťanského života.*“⁵⁰

1.2.4 Aspekty karmelitánské spirituality ve třetím řádu

Spiritualita Karmelu je východiskem pro laiky v církvi a pro jejich život. Základními aspekty křesťanské spirituality, které jsou charakteristickými prvky Karmelu, jsou láskyplná kontemplativní zkušenost Boha, zkušenost pouště, přítomnost Kristovy lásky k jeho Matce Marii a služba uprostřed lidu. Láskyplná kontemplativní zkušenost Boha vychází od prvních poustevníků na hoře Karmel, kde byl kladen velký důraz na modlitbu společně s kontemplací. „*Také karmelitánští laici jsou povoláni žít v přítomnosti živého a pravého Boha, aby dospěli k jeho božské důvěrnosti. Dávají se vést působením Ducha svatého a přetoářet v mysli i v srdci, v pohledu na věci i v jednání. Nechávací se nadchnout pro velká díla, která Bůh koná a pro která vyžaduje jejich snahu a účinné přispění.*“⁵¹ Zkušenost pouště můžeme nazvat „*výstupem na horu Karmel*“, kdy se člověk odpoutává od všeho, i od představ, které si o Bohu vytvořil. Takto jej sám Bůh přetváří a očišťuje, posiluje v něm jeho

⁵⁰ Pravidla 30.

⁵¹ Tamtéž 32.

rozhodnutí a úsilí následovat Krista.⁵² Stejně jako Maria jsou povolání „*velebit veliké věci, které v jejich životě vykonal Pán*“⁵³. S ní a v ní se snaží nahlížet na každodenní život s Božím slovem. V Marii se Slovo stalo tělem a přebývá mezi námi. Vede nás k věrnosti, k činnosti propojené a proniknuté láskou a duchem služby a ke spolupráci na díle spásy. Ona je prostřednicí mezi Bohem a člověkem, pohotová k potřebám všech lidí.

Karmelitánští laici se nechávají Marií doprovázet. Proto je karmelitánským ideálem „*ztratit se v Bohu v mateřském teple blahoslavené Panny*.“⁵⁴ Láska Karmelu k Marii vždy poukazovala na konkrétní situaci církve i Karmelu v různých etapách. Na počátku byla uctívána jako Patronka, která se zavazovala „*ochraňovat svoji rodinu*“.⁵⁵ Karmelitáni jí připisovali nesmírná dobrodiní. Byla jim blízko a přiváděla je ke svému Synu Ježíši Kristu. Pro tuto blízkost ji nazývali Sestrou. Později ji začali uctívat jako Nejčistší Pannu. Toto uctívání spočívá ve vyzdvižení Panny Marie jako první panny, stejně jako prorok Eliáš žil první v celibátu. Nejednalo se zde pouze o čistotu tělesnou, ale o celkovou čistotu srdce ve svobodě tak, aby jejich srdce byla svázána s Pánem. V dalších staletích byla Panna Maria nazývána Škapulířovou. Úcta ke škapulíři vznikla z touhy laiků patřit k rodině Karmelu. Zemře-li někdo oděn škapulířem, bude spasen. „*Maria skutečně žije mezi námi jako Matka a Sestra, pozorná k našim potřebám, a společně s námi očekává a doufá, trpí a raduje se*.“⁵⁶ „*Čím více Bůh proniká člověka svou milující přítomností, tím více je člověk přesvědčen, že právě toto je ten nejkrásnější dar, který smí s ostatními sdílet. Pocítí, že*

⁵² Srv. tamtéž 22.

⁵³ Srv. Lk 1,49–56.

⁵⁴ *Pravidla* 34.

⁵⁵ HÖSLER, Matthäus, VALABEK, Redemptus Maria. *Karmel v české církvi*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 39.

⁵⁶ *Stanovy řádu Panny Marie Karmelské* 27, Roma: 1996.

potřebuje sdílet toto nezměrné bohatství s ostatními a nenechávat si je pouze pro sebe.“⁵⁷

1.2.5 Úkol laiků v církvi a jejich duchovní doprovázení

Úkolem církve je budovat a šířit Boží království. „Jako všichni karmelitáni, je i karmelitánský laik povolán k nějaké formě služby: Služba představuje nedílnou součást charismatu, které Bůh řádu dal.“⁵⁸ Spiritualita řádu má patřit celé církvi, aby z ní žili i laici a diecézní kněží. Ke vstupu do třetího řádu je třeba nutně cítit povolání k životu podle spirituality Karmelu, tzn. skrze vnitřní modlitbu a přátelství s Bohem, skrze vědomé vzdání se sebe sama a v postupném připodobňování se Milovanému.

Věřící laici se „nemohou vyhnout účasti na různých iniciativách v rovině hospodářské, sociální, zákonodárné, správní či kulturní, které slouží organické a systematické podpoře obecného blaha“.⁵⁹ Na spirituální cestu může člověk vykročit v doprovodu někoho – ve společenství, v duchovním přátelství anebo v lásce duchovního otce. Ale je také možné, že týž Duch svatý člověka vnitřně vede, takže mu dává dozrávat bez přičinění druhého. V dějinách je možné spatřit tzv. Bohem obdarované, to jsou ti, které učí bezprostředně Bůh.⁶⁰ Je to sám Bůh, který nás vede všedním denním životem v tomto světě. „On, který je Počátek i Konec, nám sám ukazuje směr a cestu; je Pravda, protože je počátkem a promlouvá k našim srdcím.“⁶¹

⁵⁷ HÖSLER, Matthäus, VALABEK, Redemptus Maria. *Karmel v české církvi*, s. 46–47.

⁵⁸ *Pravidla* 46.

⁵⁹ JAN PAVEL II. *Christifidelis laici: posynodální apoštolský list Jana Pavla II. o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě* z 30. prosince 1988, čl. 42.

⁶⁰ SRV. RUPNIK, Marko Ivan. *Uvedení do duchovního života*, 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad–Roma, 2003. s. 67.

⁶¹ *Modlitby sv. Augustina*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. s. 108.

1.3 Pilíře Karmelu – prorok Eliáš a Panna Maria

Ve 2. pol. 12. století se ve Svaté zemi usadilo několik poustevníků na hoře Karmel poblíž Eliášova pramene s předsevzetím žít zde přísně asketicko-kontemplativní způsob života. Jejich prvotní inspirací bylo teocentrické a christologické směřování plné víry, naděje a lásky, spočívající v poslušnosti vůči Ježíši Kristu (lat. *in obsequio Jesu Christi*).

Skutečnost, že karmelitánský řád nepovažuje nikoho konkrétního za zakladatele, dává jeho spiritualitě typický rys. Na žádost bratří, žijících na hoře Karmel, sepsal jeruzalémský patriarcha Albert⁶² v letech 1206–1214 řeholi, ve které formuloval pravidla pro jejich společný život. Karmelitáni nacházeli pro svůj život inspiraci ve starozákonní postavě proroka Eliáše, jenž je pokládán za základní pilíř karmelitánského řádu. Zmiňuje se o něm Písmo svaté v knihách Královských.

Eliáš se stává hlavní postavou v boji proti Baalovým kněžím, kteří uctívají falešné bůžky. „*Jak dlouho budete poskakovat na obě strany? Je-li Hospodin Bohem, následujte ho; jestliže Baal, jděte za ním!*“⁶³ Eliáš je člověkem, který je stále veden slovem Božím,⁶⁴ prorokem, který plane horlivostí (žárlivostí) pro Hospodina, Boha zástupů⁶⁵ a pro Boha žárlivého.⁶⁶ Je „*prorok jako oheň*“.⁶⁷ Staví člověka před radikální rozhodnutí následovat pravého Boha bez sebemenšího zaváhání. Tento postoj je pro život karmelitána natolik určující, že je zaznamenán v řádovém znaku jako životní program: „*Zelo zelatus sum pro Domino deo exercituum.*“ („*Horlivostí horlím pro Hospodina, Boha zástupů.*“) Ukazuje

⁶² Sv. Albert Jeruzalémský (1149 Parma – 1215 Akko), světec katolické církve a biskup. První poustevníci na hoře Karmel jej požádali o sestavení životních pravidel, která jim papež pro tvrdost zmírnil. Tato pravidla představují vznik společenství pod názvem karmelitáni.

⁶³ 1 Král 18,21.

⁶⁴ Srv. 1 Král 17,2–5.8–10.24; 18,1–2.

⁶⁵ Srv. 1 Král 19,10.14.

⁶⁶ Ex 20,5.

⁶⁷ Sir 48,1.

důležitost života v Boží přítomnosti, v nezaměnitelnosti pravého Boha za modly.

Dále čteme v 1 Král 17,1: „*Jakože živ je Hospodin, Bůh Izraele, v jehož jsem službách.*“ Prorok Eliáš představuje osobní příklad modlitby a mnišského života před Boží tváří skrze kontemplaci, ke které vede cesta skrze mlčení, samotu, čistotu srdce a horlivost pro Hospodina. Oba předchozí výroky nám předkládají způsob, jak žít a pěstovat v sobě Boží přítomnost.

Karmelitáni se od počátku považovali za vlastnictví Matky Boží. Výrazný mariánský charakter se viditelně odráží v textech i sakrálních prostorách. První kaple na hoře Karmel byla zasvěcena právě jí. Skrze toto zasvěcení karmelitáni zakoušejí její přítomnost, ochranu, mateřskou péči a lásku. Ona je svými rukama pozvedá ke svému Synu: „*Maria skutečně žije mezi námi jako Matka a jako Sestra, pozorná k našim potřebám, a společně s námi očekává a doufá, trpí a raduje se.*“⁶⁸

Jako se prorok Eliáš stává pro řád vzorem horlivosti života v Boží přítomnosti, tak je postava Panny Marie příkladem osobně žitého vztahu k Bohu. S vírou přijala andělovu zvěst, aby dala věčnému Synu Otce lidskou tvář. Otevřela Bohu svůj život v bezmezné důvěře. Bl. Titus Brandsma⁶⁹ mluví o vztahu k Matce Boží: „*Přejeme-li si připodobnit se Panně Marii následováním jejího příkladu, abychom se mohli plněji radovat ze spojení s Bohem, měli bychom zřejmě být ‚druhými Mariemi‘. Měli bychom nechat Marii, aby žila v nás. Maria by neměla stát vedle karmelitána, ale karmelitán by měl žít život tak podobný životu Mariinu, že by měl žít s Marií, skrze ni a pro ni.*“⁷⁰

⁶⁸ Stanovy řádu Panny Marie Karmelské 27.

⁶⁹ Titus Brandsma (1881–1942), holandský řeholník, karmelitán, novinář, učitel a mučedník.

⁷⁰ BRANDSMA, Titus. *Krása Karmelu*, 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1992. s. 52.

Bratři Marii uctívali jako Paní (*Domina*) a považovali ji za vládkyni, panovnici a patronku s neoddělitelnou úlohou přímluvkyně.⁷¹ Byla jí přiznána plná vláda (materiální i duchovní) nad Karmelem a učinila z ní Paní místa (*Domina loci*). Karmelitáni v ní vidí dva rozměry svého života: osobní odevzdání, službu a oddanost, následně pak ochranu, záštitu, zprostředkování milostí a dobrodiní, která jim přicházejí od Boha jejíma rukama.⁷²

V dějinách je Panna Maria nazývána různými tituly: Patronka, Matka, Nejčistší Panna, Královna, Sestra a Vzor. Bratři hleděli na Marii jako na vzor svého vlastního života a stoupání na horu dokonalosti.⁷³ Stává se nejdůležitějším prvkem jejich duchovního života a svatosti. Tato úcta k ní je vzorem napodobování ve sjednocení s Bohem v modlitbě a naslouchání jeho slovu.

Od 15. st. se začala šířit v karmelitánské spiritualitě úcta ke škapulíři. Ten je velkou pomocí a znamením její zvláštní péče. Je viditelným znamením věčné smlouvy mezi Marií a těmi, kdo jej nosí, prostředkem lásky a ochrany v nebezpečích, vysvobození z očistce, ochranou a lékem proti nástrahám zlého.

Následovat Marii znamená naslouchat Božímu slovu, být ochotnými ke službě a k nasazování se v každodenním životě. „*Hledíme na Marii, abychom chápali a prožívali bezvýhradně její postoj naslouchání a odpovídání Božímu slovu. Jako ona chceme usilovat o stále důvěrnější život s Bohem a druhými.*“⁷⁴ „*Ach Maria, přikryj nás pláštěm lásky a budeme šťastní na životní cestě.*“⁷⁵

⁷¹ Srv. SILVANO, Giordano, a GIROLAMO, Salvatico. *Karmel ve Svaté Zemi: od počátku po současnost*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 44.

⁷² Srv. zászvětná modlitba, kterou se karmelitáni i laici denně modlí.

⁷³ Srv. BOAGA, Emanuele. *Maria a Karmel : paní místa*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. s. 24.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Tamtéž, s. 271.

Karmelitánští terciáři krácejí po cestě ke svatosti, každý svým osobním vztahem k Bohu, v přímluvách Panny Marie, odkazu karmelitánského bohatství, za přispění světců Karmelu, kteří dokládají, že se od nás ve skutečnosti neliší absencí hříchu, ale rychlostí, s jakou se ke spáchaným hříchům přiznávají a prosí za odpuštění.⁷⁶ Svatá Terezie z Lisieux píše své sestřenici Marii Guéréonové: „*Neboj se milovat příliš svatou Pannu, nikdy ji nebudeš milovat dost, a Ježíš bude velmi rád, vždyť svatá Panna je jeho Matka.*“⁷⁷

Předobraz Panny Marie je spatřován v malém mráčku, který se ukázal Elijášovi na hoře Karmel: „*Hle, z moře vystupuje mráček malý jako lidská dlaň.*“⁷⁸ Tento symbol představuje Pannu Marii jako dívku bez jakéhokoli hříchu, která po Elijášově příkladu zachová věčné panenství a Bůh v ní spojí svou božskou přirozenost s lidskou.⁷⁹

Maria a Elijáš nabízejí svá poselství dnešnímu člověku v setkání s živým Bohem. Odkrývají nesmírná bohatství jak karmelitánským laikům, tak všem křesťanům, aby z tohoto bohatství a této studnice nejen čerpali, ale také žili hlubokým vnitřním životem s Bohem, který se děje intimně, a z této intimity – procesu přetváření – vycházeli v horlivé službě do světa ke všem lidem.

1.4 Místa a společenství Karmelu v České republice

Průběh dějin karmelitánského řádu v naší zemi je dán třemi údobími bez vzájemné návaznosti, které jsou od sebe odděleny

⁷⁶ Srv. TORINGTON, David. *Neztráčet naději*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. s. 10.

⁷⁷ *Dopisy Terezie z Lisieux*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. s. 107.

⁷⁸ 1 Král 18,44.

⁷⁹ Srv. BOAGA, Emanuele. *Maria a Karmel : paní místa*, s. 65.

i stovkami let, během kterých u nás karmelitáni nežili. Poprvé přišli do našich zemí r. 1347 na pozvání Karla IV. Založili kláštery u P. Marie Sněžné (1347) a v Tachově (1351). Husité r. 1419 klášter v Praze vypálili, stejně tak i klášter tachovský. To vedlo ke zrušení české provincie (r. 1440).

Velkou pohromu pro řád v České republice znamenalo období reformace, během kterého došlo k zániku českých klášterů. Obnova nastala po více než 80 letech. Císař Josef II. r. 1782 zrušil mezi jinými kláštery též klášter karmelitánů, takže v Čechách nezůstal ani jeden karmelitánský klášter. Zasněžení kněží působili po zbytek svého života jako diecézní kněží na farách.

Brněnský biskup Pavel Huyn byl seznámen se skutečností, že v Kostelním Vydří stojí klášter postavený pro bosé karmelitány, avšak nemohl být díky josefínským reformám řeholníky převzat. Proto do něj pozval r. 1908 karmelitány z Rakouska. Tento konvent byl r. 1928 – podle požadavků modu vivendi (dohody mezi Vatikánem a ČSR) – podřízen pravomoci generálního představeného v Římě.

V Kostelním Vydří zůstali po druhé světové válce tři karmelitáni: P. Valena, P. Minařík a P. Karásek. První dva komunistický režim internoval, třetí zůstal v Kostelním Vydří farářem. Za této situace vše nasvědčovalo ukončení činnosti karmelitánského řádu u nás potřetí.

Revoluce v listopadu roku 1989 přinesla obnovu řádu u nás. Zasloužil se o ni poslední z žijících karmelitánských kněží, který se revoluce dožil: P. Metoděj Minařík. Díky jeho vlivu se mohla uskutečnit obnova v naší zemi. Přijímal tajně v 70. a 80. letech do řádu nové zájemce, kteří po r. 1989 mohli začít žít řeholním životem společně.⁸⁰

Společenství karmelitánských terciářů je *„jako strom s mnoha větvemi, který má své kořeny v evangeliu a v každé době přináší církvi bohatou*

⁸⁰ Srv. Z výstavy 100 let karmelitánů v Kostelním Vydří (Kopie v osobním vlastnictví autora).

úrodu“.⁸¹ Po roce 1989 vyšla najevo příslušnost jednotlivých bratří ke karmelitánskému řádu a život řeholních společenství se mohl rozvíjet i navenek. Do našich zemí přišla také společenství sester a kolem řeholníků a řeholnic se vytvořil okruh laiků, kteří si přáli více čerpat z bohatství duchovní tradice Karmelu a z možnosti kontaktu s těmito bratřími a sestrami. Z toho vyplynulo počínaje rokem 1991 společné setkávání několikrát do roka na pouti v Kostelním Vydří a po počáteční formaci první z nich složili slib žít v následování Ježíše Krista podle karmelitánské spirituality. Postupně přibývalo dalších uchazečů a dnes je karmelitánských terciářů – těch, kteří již složili slib, i těch, kdo se ke slibu připravují terciářským noviciátem nebo se jen účastní setkání – ke třem stům členů.

Terciářské společenství je otevřené, schopné naslouchat svému okolí, v pohotovosti ke spolupráci se všemi lidmi, kteří trpí, doufají a namáhají se při hledání Božího království.⁸² Celostátní setkání všech terciářů řádu karmelitánů se koná každoročně pravidelně v Kostelním Vydří o památce Neposkvrněného Srdce Panny Marie. Od léta 1996 se terciáři scházejí v menších společenstvích a častěji (jednou za měsíc nebo za dva měsíce) – po oblastech podle místa svého bydliště.⁸³

„Společná setkání karmelitánských terciářů musí zářit prostotou a opravdovostí; každé společenství má být ‚krbem bratrství‘, kde se každý cítí (být) doma, přijímán, znám, oceňován, povzbuzován na cestě, případně s láskou a šetrností napomínán. Karmelitánští laici se tedy snaží spolupracovat s ostatními členy karmelitánské rodiny a s celou církví, aby církev uskutečňovala své misionářské povolání v každé situaci a podmínkách.“⁸⁴ Tato oblastní společenství se neuzavírají sama do sebe. Jsou otevřena široké veřejnosti

⁸¹ *Vita consecrata: posynodální apoštolská adhortace Jana Pavla II. o zasvěceném životě a jeho poslání v církvi a ve světě* z 25. března 1996, s. 5.

⁸² Srv. *Stanovy řádu Panny Marie Karmelské* 21.

⁸³ Srv. www.karmel.cz/tr_mista.php. [15. 8. 2008]

⁸⁴ *Pravidla* 43.

a zájemcům o karmelitánskou spiritualitu, aby také oni našli své zakotvení na cestě k Bohu.

Pravidelná setkání probíhají na různých místech naší republiky. Jsou to tato místa: Štípa u Zlína, Olomouc-Hejčín, Frýdlant nad Ostravicí, Brno, Velké Meziříčí, Kostelní Vydří, Klatovy, České Budějovice a Praha-Liboc. Náplní pravidelných setkání, která jsou na těchto místech zpravidla jednou za měsíc, na některých místech jednou za dva měsíce, je vzájemné sdílení, přednáška a vrcholem setkání slavení Eucharistie. Tato setkání moderuje pověřený kněz, mající příslušné společenství na starost. Na místech, kde probíhají setkání jednou za dva měsíce, se v měsíci, kdy společné setkání s knězem není, setkávají terciáři společně v některé z rodin, kde sami tvoří program setkání.

Na oblastních setkáních se zájemci o karmelitánskou spiritualitu, cítíce se osloveni touto cestou, mohou po čase rozlišení a poznání procházet obdobím počáteční formace, kterou nazýváme noviciát. Toto období rozlišování probíhá v konkrétním společenství nejbližší jeho bydlišti. Většinou noviciát začíná na podzim a trvá zpravidla jeden rok. Po uplynutí této doby může kandidát, cítí-li povolání, složit časnou, následně pak trvalou profesi při každoročním celostátním setkání všech terciářů z České republiky v Kostelním Vydří u příležitosti památky Neposkvrněného Srdce Panny Marie.

Povinnosti, ke kterým se terciář zavazuje, spočívají v úsilí o stálý růst v duchovním životě. To znamená neustrnout v setrvačnosti nebo povrchnosti, pěstovat důvěrný osobní vztah s Bohem, ke kterému patří jak vnitřní modlitba, tak Boží slovo a cvičení života v Boží přítomnosti, oddaná láska k Panně Marii v každodenním spojení s ní, sounáležitost s rodinou Karmelu a osvojování si ducha svědectví a služby druhým.⁸⁵ Způsob uskutečňování v konkrétních krocích v životě každého terciáře

⁸⁵ Srv. *Pravidla*, s. 18.

musí odpovídat jeho životní situaci a prostředí, ve kterém žije své životní povolání. „Při objevování a plnění vlastního povolání a poslání musí laikové uskutečňovat jednotu, která odpovídá jejich existenci jako členů církve a občanů lidské společnosti.“⁸⁶

Třetí řád nikoho z terciářů nemá vytrhovat z farního společenství v místě jeho bydliště. Své apoštolské úsilí a zapojení do aktivit v církvi i navenek nemají opomíjet uskutečňovat ve spolupráci s vlastní farností. Jejich členství ve třetím řádu jim má k tomu dodávat pevnější, hlubší motivaci⁸⁷: snažit se ztělesňovat v sobě karmelitánské povolání, spěchat s vroucí touhou a modlitbou na rtech, zakořenění v lásce, stále bdělí a s rozžatými lampami v rukou, a být si vědomi, že na konci života budou tázáni, kolik milovali, aby v hodině smrti uslyšeli Pánovu výzvu vejít do jeho radosti.⁸⁸

⁸⁶ *Christifidelis laici, O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě*, s. 59.

⁸⁷ *Srv. Pravidla 27.*

⁸⁸ *Srv. tamtéž, s. 60.*

2 MARTA A MARIE JAKO SLUŽBA A KONTEMPLACE V KARMELITÁNSKÉ SPIRITUALITĚ

Interpretovat podstatu karmelitánské spirituality můžeme z různých hledisek. Pro nás se jím stávají sestry Marta a Marie. Máme-li přistoupit k řešení problému činnosti a vnitřního života, je třeba nejprve přehodnotit pohled na člověka a všechny pozemské hodnoty. V propojení činnosti a kontempace jde o dva póly, mezi nimiž přetrvává určité napětí, avšak skrze lidské a duchovní zrání se toto napětí postupně natolik snižuje, že dochází k harmonické integraci (sloučení) Marty s Marií v jednom člověku. Ježíš Kristus uměl žít vztah k Otci, k lidem a k okolnímu světu v dokonalé harmonii. Proto je třeba řešit podobné situace svého života s ním.

2.1 Laici – Marty a Marie, dvě sestry, přesto jedna

Polaritu modlitby a činnosti teologie tradičně pojednává analýzou biblického textu o Martě a Marii. Naše interpretace biblického textu sleduje propojení různosti v jednotě, která tvoří základní východisko Karmelu při formaci svých terciářů. Pokusíme se tomuto problému porozumět a uvést ho na pravou míru. Na úvod je třeba seznámit se s biblickým textem, na jehož základě budeme tento rozbor provádět. Text nalezneme u evangelisty Lukáše v 10. kapitole ve verších 38–42. Příběh jedné rodiny, kam Ježíš rád přicházel, nám nastiňuje vysvětlení, které následně můžeme poodhalit v samotném jádru karmelitánského charismatu, jak je formulováno po Druhém vatikánském koncilu jako

stále přítomná otázka křesťanského života. Vztahování se k ní vytváří onen formační, misijní a nezaměnitelný prostor karmelitánského terciáře.

„Když šel Ježíš s učedníky, vešel do jedné vesnice. Tam jej přijala do svého domu žena jménem Marta, která měla sestru Marii; ta si sedla k nohám Ježíšovým a poslouchala jeho slovo. Ale Marta měla plno práce, aby ho obsloužila. Přišla k němu a řekla: ‚Pane, nezáleží ti na tom, že mne má sestra nechala sloužit samotnou? Řekni jí přece, ať mi pomůže.‘ Pán jí odpověděl: ‚Marto, Marto, děláš si starosti a trápíš se pro mnoho věcí. Jen jedno je třeba. Marie volila dobře; vybrala si to, oč nepřijde.‘“⁸⁹

První nereflektovaná reakce – nemá to s lidským životem nic společného – nás nesmí mýlit. Nelze se přece jen posadit k Pánovým nohám a naslouchat, ničím se nezaměstnávat. Pozornější četba odkrývá skutečnou tvář křesťanského života proniknutého činností a modlitbou jak pro karmelitánského laika, tak pro člověka vůbec. Marta (z aram. *paní*)⁹⁰, je zde považována za plně zaměstnanou hostitelku (diakonie), Marie (z hebrej. Mirjam: „Milovaná Amóna“; „Kapka moře“; „Hořkost moře“)⁹¹ se věnuje meditaci a hostu plně naslouchá. To Martu rozzlobí a prosí Ježíše, aby Marii řekl, ať jí pomůže. Ale on kritizuje Martu pro množství jejich starostí a námah. Vždyť nutné je jen jedno. Charakterizuje zde protiklad „mnohé – jediné.“⁹²

Zde je adresátem prvotní obec věřících, která si má být vědoma primátu služby Božímu slovu. Z ní vyrůstá všechno ostatní, i veškerá další služba. To jediné spočívá v intenzivním naslouchání Ježíšovu slovu a meditaci o něm a má výraznou přednost před náboženským aktivismem, aniž by byla zpochybněna služba Marty.

⁸⁹ Lk 10,38–42.

⁹⁰ HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*, 1. vyd. Praha: Advent – Orion; Vyšehrad, 2003. s. 526.

⁹¹ Tamtéž, s. 299.

⁹² Srv. MÜLLER, Paul Bernard. *Evangelium sv. Lukáše*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. s. 105.

Otázka pro prvotní církvev je velmi živá. Celý kontext toho, co prožívala prvotní církvev při četbě Lukášova podobenství (samotný příběh návštěvy Krista u těchto dvou sester má nepochybně své historické jádro), když jej však čteme v Lukášově evangeliu, má zde již funkci podobenství. Okolnosti toho, co je pro křesťana prvotní církvev základní otázkou k rozřešení, líčí Sk 6,1-7. To je důvod, proč Lukášovo evangelium otevírá vztah naslouchání Božímu slovu a činorodé lásky. Láska k bližnímu (*caritas*) a diakonie se musejí motivovat nasloucháním Ježíšovu slovu a být chráněny před prázdnotou aktivismu. Proto Maria volila dobře: Boží slovo v Ježíši. „V této fázi Kristus volá po radikálnějších změnách v pořadí lidských hodnot, proporcí, priorit a cílů a tato jeho výzva se samozřejmě setkává s různou reakcí.“⁹³

Evangelista Lukáš popisuje Kristovu cestu, kdy „vešel do jedné vesnice a tam jej přijala do svého domu žena jménem Marta“.⁹⁴ V tomto rodinném sporu lze dojít velmi rychle k vrcholu: při všech životních povinnostech a potřebách je ještě jedna, která má mít přednost, a je to nutnost, pakliže existuje Stvořitel, který projevuje zájem o každého jednotlivce, je Marta oddanou služebnicí a jeho napomenutí se samozřejmě přijímá.⁹⁵

Předmětem této úvahy je Lukášova logika (pod vedením Ducha svatého) správně seřadit životní potřeby a hodnoty. A jak jinak jich dosáhnout než ztišením u Kristových nohou v naslouchání tomu, co je nejdůležitější v životě a co je důležité méně.⁹⁶ Rozpoznávat, co je vůle Boží. Toho však nelze dosáhnout bez vnitřní kázně. Marta na tomto místě představuje církvev bojující, Marie církvev vítěznou. Je zvláštností, že se tato parabola z evangelia o Martě a Marii čte v den slavnosti Nanebevzetí

⁹³ GOODING, David. *Lukášovo evangelium*, 1. vyd. Praha: 1994. s. 171.

⁹⁴ Lk 10,38.

⁹⁵ Srv. GOODING, David. *Lukášovo evangelium*, s. 171.

⁹⁶ Tamtéž, s. 177.

Panny Marie. U ní se nachází obojí tento rozměr.⁹⁷ V denních starostech o rodinu, v zaměstnání, událostech běžného života, který zcela jistě provázejí nejen radosti a krásné okamžiky, ale též těžkosti, problémy a zkoušky, nalézáme tento dvojí rozměr.

V mnohých převládá smýšlení o duchovním životě jako o něčem nadpřirozeném, co je dáno žít jen těm, kteří to mají v tzv. popisu práce (kněžím, řeholníkům a řeholnicím). Bůh však neodděluje lidi světa od těch, kteří uposlechli jeho pozvání a vydali se na cestu následování v duchovním stavu jako kněží a řeholníci. Jak tedy přiblížit lidem dnešní doby, že žijí v iluzi a skutečnost je zcela jiná?

K tomuto přiblížení nám dobře poslouží výše zmiňovaný biblický text. Vycházíme v této parabolě z nesmírné pohostinnosti Marty, která Ježíši při jeho příchodu projevuje svou lásku péčí a starostlivostí správné hostitelky: připravit pro svého Mistra a Pána to nejlepší. Se samozřejmostí očekává pomoc své sestry a naráží na nepochopitelný problém: Marie sedí u Ježíšových nohou a naslouchá jeho slovům.⁹⁸ Mohli bychom Marii kritizovat za její postoj vůči své sestře, za její nespolupráci a neochotu. Možná by se zdálo divné, že Marii Ježíš chválí, ale ona mlčí, jako by v tichu zmizela. A Marta mluví.⁹⁹ Problém však je zřetelný ve zcela jiné skutečnosti.

Martu pro její starostlivost a pohostinnost, pro množství starostí a práce neocení ani Ježíš. Její starosti jsou podle něj zbytečné a Marie si vybrala to nejlepší.¹⁰⁰ Z toho vyplývá jediné: zdokonalovat svou práci Mariiným nasloucháním a svou víru službou Martinou.¹⁰¹

⁹⁷ Srv. SUŠIL, František. *Evangelium podle Jana*, Praha: nákladem Dědictví sv. Prokopa, 1867. s. 111.

⁹⁸ Mt 10,39.

⁹⁹ Srv. Homiletické směrnice, Kapitulní ordinariát: Olomouc: Cyklus C, 1970/71. s. 9.

¹⁰⁰ Srv. Mt 10, 41–42.

¹⁰¹ Srv. Homiletické směrnice, Cyklus C, s. 10.

Ježíš neměl v úmyslu Martu svým slovem zranit, ublížit jí nebo ji ponížit. Často do této rodiny přicházel a Martu velmi dobře znal. Biblický text předpokládá pochopení pro Martinu horlivost ve srovnání s nečinností Mariinou a pro posluchače je považována pohostinnost za významnou ctnost, ba dokonce ji předpokládá.¹⁰² Jde však zde o nečekaný zvrat. To, co je pokládáno za neslušnost k hostu, tomu připisuje Ježíš rozhodující význam. Činnost Martina je ve skutečnosti považována za nečinnost a to, co je charakterem nečinnosti, dostává rozhodující význam.¹⁰³ „*Péče tedy neznamena jednání bez vztahu k Bohu, slyšení neznamena teprve hledání Božího království.*“¹⁰⁴ Marta bez Marie nemůže existovat, stejně jako Marie bez Marty. „*Vyprávění o Martě a Marii zdůrazňuje, že žádaná praxe bez motivace ze slova Ježíšova se může změnit v pouhou agilitnost, která pomíjí rozhodné.*“¹⁰⁵ Mezi životem a slyšením existuje souvislost: předpokladem zdravé činnosti je slyšení. Činnost nesmí zůstat v prázdnu.

Starokřesťanská exegeze viděla v Martě a Marii dva typy zbožnosti: života rozjímavého a života činného. Na jedné straně koloběh starostí, organizování, který nemá čas na slovo Boží, a na druhé straně únik starostem života do kontemplace.¹⁰⁶

Centrem karmelitánské spirituality je tak položení činnosti a modlitby na jednu rovinu. Obě neodmyslitelně patří do života jak laiků žijících ve světě, tak kněží a řeholníků v klášteře nebo na farách. Křesťané musí ve společnosti zastávat nezastupitelnou funkci: naslouchat slovu Božímu a tak je skrze sebe uvádět do života společnosti. „*Ježíš ovšem sám stanoví směr a čas své cesty.*“¹⁰⁷

¹⁰² Srv. Homiletické směrnice, Kapitální ordinariát: Olomouc: Cyklus C, 1976/77. s. 182.

¹⁰³ Srv. tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 183.

¹⁰⁶ Srv. Homiletické směrnice, Cyklus C, s. 17.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 18.

Je nutné se učit tomuto propojení. Dospívat k porozumění, následnému pochopení a zapojení naší práce do duchovního života a nemožnost jejího oddělení od modlitby. Můžeme to uvést na tomto přirovnání: matka se stará o své děti a koná to pro nesmírnou lásku, kterou k nim má; nebo péče o ustaraného manžela v naslouchání jeho starostem a trápením. Právem je možno to nazývat modlitbou, neboť ona zůstává jako Marie u nohou Ježíšových. Bůh není jako ten, koho naše starosti a problémy nezajímají. Nezamíloval si více duchovní osoby, ale záleží mu na každém jednotlivci s celou jeho historií: s jeho radostmi i bolestmi, prohrami i vítězstvími, ve zdraví i nemoci, v zápasech a pokušeních, se vším, co se v něm odehrává.

Ježíš Kristus nebděl na modlitbách stále. Francouzský jezuita Piere Teilhart de Chardin, velký myslitel 1. pol. 20 století, ve svém díle *Božské prostředí* již v roce 1927 píše o praxi křesťanů:

„Myslím, že nepřeháním, když budu tvrdit, že devět desetin praktikujících křesťanů vnímá lidskou práci jako překážku duchovna. Navzdory praxi dobrého úmyslu a každodenního obětování celého dne Bohu se mnoho věřících ve skrytu duše domnívá, že čas strávený v kanceláři, v pracovně, na poli nebo v továrně jim ubírá čas, který mohli věnovat adoraci. Jistě, nemohou nepracovat. Zároveň ale nemohou žít hlubokým duchovním životem, vyhrazeným jen těm, kdo mají čas se modlit nebo kázat celý den. V denním životě je možné vyšetřit pár minut pro Boha, ale nejlepší hodiny jsou ztraceny anebo přinejmenším zbaveny staráním se o materiální záležitosti. Zatížena podobnými pocity vede ve skutečnosti polovina křesťanů dvojí život, nebo alespoň život frustrovaný: Mají-li se stát plně křesťany, musí opustit to, co patří k jejich lidství – a stejně ještě zůstanou křesťany druhé kategorie.“¹⁰⁸

¹⁰⁸ KODET, Vojtěch. *Marta a Marie trochu jinak: jak žít s Bohem v bezbožném světě*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. s. 15–16.

Tolik citace tohoto francouzského jezuita, který své dílo sepsal před 81 lety, a nezbyvá nic jiného než konstatovat skutečnost na aplikování jeho úvahy na situaci dneška. Křesťan skutečně může žít tento dvojitý život. Ježíš Kristus dává návod správné cesty, pokud člověk bude dbát jeho rad. Nelze stejně milovat Boha a majetek.¹⁰⁹ „Nepřišel lidi zahubit, ale zachránit“,¹¹⁰ aby usilovali o vyšší dary¹¹¹ a žili život v hojnosti.¹¹² Člověk žijící dvojitý život není vnitřně svobodný. Jeho srdce je rozdělené a takový způsob života vede nutně ke smrti, ne ke svobodě dětí Božích. Nabízí řešení a uspořádání lidského života. Ve svých konkrétních přáních a rozhodnutích, péči a starostech tak, jak jej Bůh v ráji stvořil. Nabízí pomocnou ruku, vedení a péči, neboť jeho přáním je být Pastýřem všech lidí a každého konkrétního člověka. Ježíš člověka ujišťuje: „Nemějte starost o život, co budete jíst, ani o tělo, co budete mít na sebe. Život je víc než pokrm a tělo než oděv. Kdo z vás může jen o pít' prodloužit svůj život, bude-li se znepokojovat? A neshánějte se, co budete jíst a co pít, a netrapte se tím. Po tom všem se shánějí lidé tohoto světa. Váš Otec přece ví, že to potřebujete. Vy však hledejte jeho království a to ostatní vám bude přidáno.“¹¹³

Z toho vyplývá, že máme nejprve hledat Boha samého, hledat Boží království, a pak všechno ostatní. Pokud se tak nestane, nepomohou ani biblické postavy Marty a Marie, které poukazují na životní styl a řešení pro každodenní život. Ten, kdo se modlí, není nutně významnější než ten, kdo pracuje.

Starokřesťanský řecký církevní učitel a teolog Origenes byl nejznámějším a nejvýznamnějším představitelem alexandrijské školy. Použil příběh Marty a Marie k rozlišení mezi kontemplativním a aktivním životem. Zavedl do svého výkladu pojem „*theoria*“ =

¹⁰⁹ Mt 6,24.

¹¹⁰ Lk 9,56.

¹¹¹ Srv. 1 Kor 12,31.

¹¹² Srv. Jan 10,10.

¹¹³ Lk 12,22–23.25.29–31.

kontemplace a „*praxis*“ = činnost. Marta a Marie jsou přirovnány ke dvěma etapám duchovního života. Biblická postava Marty je obrazem „*praxis*“ (lat. *actio*). Podstata spočívá v obrácení a v očistě od hříchu. Jde o přípravnou fázi k výstupu směrem vzhůru.

Druhou etapou duchovního života je biblická postava Marie, která je „*theorii*“ (lat. *contemplatio*). Podle Origena ukazuje Marta na existenci *tělesného rozměru* (vnější aktivita) a Marie na *rozměr duchovní* (kontemplace a duchovní záležitosti). Z toho vyplývá skutečnost pozvedání člověka skrze „*praxis*“ k „*theorii*“, k nazírání na Boha.¹¹⁴ Zde na jednom příběhu můžeme zaznamenat tu skutečnost a vzájemné propojení činnosti a modlitby. Činnost se má dít v kontemplaci a kontemplace v činnosti. Jinak řečeno: z kontemplace (*vnitřní modlitby*) existuje přechod do činnosti (*práce*) a na konci činnosti opět do kontemplace jako např. zhodnocení celého dne. Takto žitý život, proniknutý Bohem, který žije v člověku, skrze jeho svobodné rozhodnutí žít pro něj, vede k tomu, aby se stal jeho pokračovatelem. Lze si položit otázku takto: *jak se stát tímto pokračovatelem?*

Milovat zcela se nelze naučit v kostele nebo na různých poutích, ať už soukromých, či farních. Ani se to nelze naučit na duchovních cvičeních. Zde lze přijmout návod a vydat se na cestu. Nejen se modlit, ale skutkem vyznání lásku žít nás učí apoštol Pavel ve své Velepísni:

*„Láska je trpělivá, laskavá, nezávidí, láska se nevychloubá a není domýšlivá. Láska nejedná nečestně, nehledá svůj prospěch, nedá se vydráždit, nepočítá křivdy. Nemá radost ze špatnosti, ale vždycky se raduje z pravdy. Ať se děje cokoli, láska vydrží, láska věří, láska má naději, láska vytrvá. Láska nikdy nezanikne.“*¹¹⁵

¹¹⁴ Srv. KODET, Vojtěch. *Marta a Marie trochu jinak: jak žít s Bohem v bezbožném světě*, s. 15–16.

¹¹⁵ Kor 13,4–8.

Kráčít touto cestou vyžaduje určitý cvik a úsilí. Bez nich však nelze v duchovním životě učinit žádný pokrok. Jakákoliv činnost má tedy rozměr dvojí. Marta a Marie nejsou dva odlišné světy, ale jeden, pro každého člověka bez rozdílu povolání. Všichni v sobě mají zakořeněnu Martu s Marií. Takový nástin života ve světě nutně vede karmelitánského laika ke ztotožňování se s výše uvedenou cestou.

Karmelitánská laická sestra Madelaine Delbrélová,¹¹⁶ žijící v minulém století, mluví k apoštolátu laiků v dnešním světě: *„Jsou lidé, které Bůh vezme a oddělí stranou. Ale jsou jiní, které nechá v davu, které ,nevezme ze světa‘. Jsou lidé, kteří dělají obyčejnou práci, kteří mají obyčejnou rodinu nebo žijí obyčejný život celibátníků. Lidé, kteří mají obyčejné nemoci a obyčejné boje. Jsou lidé s obyčejným životem. Lidé, které potkáme na kterékoli ulici. Mají rádi své dveře vedoucí na ulici, tak jako jejich bratři, neviditelní světu, mají rádi bránu, jež se za nimi definitivně zavřela. My ostatní, lidé ulice, ze všech sil věříme, že tato ulice, tento svět, kam nás Bůh postavil, je pro nás místem naší svatosti. Věříme, že nám nic nutného nechybí, protože kdyby nám něco nutně chybělo, Bůh by nám to již dal.“*¹¹⁷

Jde o nabídku stylu života, vedoucího ke svatosti uprostřed denních povinností. Sv. Terezie z Avily, karmelitánská mystička ze 16. století, sama mluví o své touze *„chtít být Marií dřív, než jsme se namáhali jako Marta, za nedostatek pokory“*.¹¹⁸

„O svaté Martě se neříká, že byla kontemplativní, a přesto byla velkou světicí. Nestáčílo by vám být jako tato šťastná žena, jež tolikrát směla hostit ve svém domě našeho Pána Krista, připravovat mu jídlo, sloužit mu a jíst s ním u stolu? Ty, jež se věnují činnému životu, ať nereptají na ony, jež se oddávají

¹¹⁶ DELBRÉLOVÁ, Madelaine: žila v duchu Karmelu ve světě ve Francii, v době konání 2. vat. koncilu. Stala se průkopnicí apoštolátu laiků v dnešním světě. V současné době probíhá proces jejího blahorečení. Zemřela v roce 1964.

¹¹⁷ DELBRÉLOVÁ, Madelaine. *Misionáři bez lodi*, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008. s. 10–11.

¹¹⁸ Srv. TEREZIE OD JEŽÍŠE, SV. *Život*, 2. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 155.

kontemplaci, neboť Pán by vstoupil na jejich obranu, i kdyby mlčely, zapomínající na sebe a na vše ostatní, jak tomu většinou bývá. Ať si uvědomí, že mezi nimi musí být některá, která připraví jídlo Mistrovi, a ať považuje za štěstí, že mu může sloužit jako Marta... Jestliže však kontempace, vnitřní rozjímavá modlitba i ústní, ošetřování nemocných, různé úkoly v domě, ano i nejnižší práce, jsou službou Hostu, který k nám přichází pobývat, jíst, osvěžit se s námi, co na tom záleží, zda konáme to, či ono?“¹¹⁹

A dále pokračuje: „Je to veliká milost, a komu ji Pán udělí, ten dokáže spojit činný a kontemplativní život. Oba dva pak zcela slouží Pánu; vůle se totiž zabývá svou obvyklou prací, aniž by věděla, jak je činná v kontemplaci; zbývající dvě mohutnosti (rozum a paměť) slouží jako Marta. A tak jsou Marie a Marta v náramné shodě.“¹²⁰ Terezii jde o propojení, které má být v harmonii a vyváženosti: žít nejen pro Boha, ale též z něj a v postoji žáka se učit tomuto propojení k posvěcení celistvosti lidství. „Terciáři jsou Bohem vybízeni, aby přispívali k posvěcení světa tím, že se ve své práci nasazují v duchu evangelia a nechávají se podněcovat a vést karmelitánskou spiritualitou. (Právě) jejich povoláním je stavět světské činnosti do takového světla a tak je uspořádávat, aby se naplňovaly podle Krista a byly tak chválou slávy Stvořitele. Mezi časným blahem a uskutečňováním Božího království by neměl existovat rozpor, neboť obojí, řád přirozený i duchovní, pocházejí od Boha. Existují však nebezpečí, že časná dobra mohou být špatně používána. Proto se laici řídí ideálem zaměřovat objevy vědy a techniky k hmotnému a duchovnímu zlepšení lidského života.“¹²¹

¹¹⁹ TEREZIE OD JEŽÍŠE, SV. *Cesta k dokonalosti*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. s. 84–85.

¹²⁰ Tamtéž, s. 140.

¹²¹ *Pravidla* 28–29.

3 KONTEMPLACE A SLUŽBA LAIKŮ VE SVĚTĚ V DUCHU KARMELU

Kontemplace v sobě obsahuje uschopnění života v takovém spojení s Bohem, které vidí celek, znemožňuje rozštěpení, bolestně vnímá nevěrnost a rozněcuje důvěrnost, a obsahuje trvalý stav zaobírání se důvěrně tím, k čemu jsme uschopnění (modlitba), pokud sami sebe svěřujeme Bohu a jeho vedení. Jde o jakýsi postoj otevřenosti vůči němu, jehož přítomnost objevujeme všude.¹²² Typickým znakem kontemplace karmelitánského terciáře je vědomí vzájemnosti: přijímá a obohacuje celek (sociální charisma karmelitánské rodiny), dává celku a je obohacován (osobní karmelitánské charisma). Z tohoto hlediska participuje terciář na dosažení cíle karmelské rodiny: být kvasem evangelia v uzdravování a rozvíjení lidské společnosti.¹²³

3.1 Život v poslušnosti Ježíši Kristu a v Mariině škole

Fundamentem kontemplace je poslušnost. Můžeme se ptát: „*Jaká je to poslušnost a škola?*“ Vycházíme zde ze dvou podstatných pojmů, kterými jsou směr a cesta. Život „*v poslušnosti vůči Ježíši Kristu a v Mariině škole*“ má Karmel na paměti ode dávných dob. Spočívá v následování Ježíše Krista v duchu Karmelu skrze Pannu Marii, Matku, Královnu a Sestru. Poslušnost znamená žít ve svobodném rozhodnutí se pro Boha a učinit mu prostor k vedení životem, naslouchat Božímu slovu ve věrném naplňování svého poslání, které karmelitánským terciářům Bůh

¹²² Srv. *Stanovy řádu Panny Marie Karmelské* 17.

¹²³ Srv. *tamtéž* 109.

svěřil.¹²⁴ Kdo jiný než Maria je tou nejlepší rádkyní. Právě ona byla první učednicí svého Pána, protože na Boží volání při andělově zvěstování odpověděla „fiat“ (lat. *staniž se, budiž*). Její odpověď byla pokorným a prostým „ano“. Znamenalo to ochotu dát se Božímu plánu k dispozici: Ať se stane, jak si můj Pán přeje.¹²⁵ Řádové stanovy ukazují karmelitány žijící v poslušnosti vůči Kristu tak, že si přejí celý svět dobýt pro Krista. Ne však zbraněmi, ale nejhlubším životem podle evangelia a pro všechny hodnoty, které Ježíš představoval. Řehole mluví o osobním boji, o duchovním zápasu. Je třeba mít štít víry, neboť „život člověka na zemi je zkouška a všichni, kteří chtějí zbožně žít v Kristu, trpí pronásledování, a navíc protivník ďábel obchází jako řvoucí lev a hledá, koho by pohltit“.¹²⁶

Dalšími duchovními zbraněmi jsou kromě štítu víry „pás čistoty“, který má pomáhat zabývat se svatými myšlenkami. Dále je to „panciř spravedlnosti“ v naplnění největšího přikázání lásky: Miluj Boha nade všechno a bližního kvůli Bohu.¹²⁷ A následně jsou to „přilba“ a „meč ducha“. Přilbou se myslí doufat ve spásu od samotného Spasitele a mečem je slovo Boží, které má přebývat v hojnosti v ústech a uvnitř lidského srdce. Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam Actuositatem* říká: „Ani péče o rodinu, ani jiné světské záležitosti nemají zůstat vně duchovního života podle apoštolských slov: ‚Cokoliv mluvíte nebo děláte, všechno dělejte ve jménu Pána Ježíše Krista a skrze něho děkujte Bohu Otci.‘ (Kol 3, 17).“¹²⁸

Karmel je tedy místem růstu v lásce a duchovním zápase skrze poslušnost vůči Ježíši Kristu ve škole Panny Marie. Ona vede do bezpečného přístavu pokoje, jímž je Bůh sám. Věrnost Ježíši Kristu se projevuje láskou k jeho slovu, o kterém má terciář rozjímat „dnem

¹²⁴ Srv. tamtéž 46.

¹²⁵ Srv. Lk 1,38.

¹²⁶ *Pravidla* 18.

¹²⁷ Srv. Mt 22,37-39.

¹²⁸ AA 4.

i noci".¹²⁹ To platí nejen pro karmelitánské terciáře, ale mělo by to být známkou zralé víry každého křesťana. Jde o to nasadit mysl a srdce, aby mysl spočinula v Bohu a Boží slovo v srdci. Tak mohou být laici „*solí země*“ a „*světlem světa*“.¹³⁰ V něm zakoušejí nejrůznější formy lidského utrpení a strádání. Každé utrpení je v programu Božího království proto, aby dalo podnět ke skutkům lásky k bližnímu s cílem podmanit si celou lidskou civilizaci a proměnit ji ve „*společenství lásky*“.¹³¹

Maria je nejlepší učednicí a zároveň průvodkyní a rádkyní, „*kteřá je pro náš život jedinečným vzorem věřícího a milujícího člověka*“.¹³² Na jejím příkladu lze stavět život ve smyslu pochopení celého lidského pokolení pro její poslušnost k Božímu záměru a pod jejím vedením nasměrovat každého konkrétně k postoji otevřenosti v naslouchání, poslušnosti a k ochotnému následování. Je pro karmelitánského laika znamením a cestou, po níž je veden k jejímu Synu. Skrze modlitbu (kontemplaci), naslouchání, činnost (službu) a duchovní zbraně proti útoku zlého, skrze společenství je darem pro celou církev a společnost v činném apoštolátu.

V Novém zákoně nalézáme nejjasnější odkazy na kontemplativní činnost v listech apoštola Pavla. Nepoužívá přímo tento pojem, nýbrž pojem „*poznání*“ (gnosis).¹³³ Podle Klementa Alexandrijského je gnóze „*to světlo, které proniká do duše, když zachováváme přikázání*“.¹³⁴ Toto poznání je vědomí života v Kristu a pochází z vnitřního osvětlení, které je ovocem Ducha svatého. Nelze však mluvit o vrcholné činnosti křesťana a ani není jeho posledním cílem. Posledním cílem a absolutní hodnotou v životě

¹²⁹ Pravidla 10.

¹³⁰ Mt 13,13.

¹³¹ Srv. *Salvifici doloris, apoštolský list O smyslu lidského utrpení* z 11. 2. 1984, čl. 10.

¹³² KODET, Vojtěch. *Marta a Marie trochu jinak: jak žít s Bohem v bezbožném světě*, s. 21.

¹³³ „Kontemplace“, Srv. FIORES, Stefano de, a GOFFI, Tullo. *Slovník spirituality*, s. 404.

¹³⁴ ŠPIDLÍK, Tomáš. *Spiritualita křesťanského Východu: systematická příručka*, 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad–Roma, 2002. s. 413.

křesťana je láska a všechna charismata jsou jí podřízena. Ani sv. Jan od Kříže nemluví jinak než evangelium: Budeme souzeni podle lásky.¹³⁵

Již církevní otcové, jako např. Klement Alexandrijský, Origenes a Řehoř Nysský, přisoudili kontemplaci velmi významné místo. Chápu ji jako anticipaci patření, což jí dává absolutní charakter. Avšak kontempace není sama o sobě cílem, nýbrž zprostředkovává spojení s Bohem. Důležitá je láska. Tato láska však nikdy nemůže být v protikladu k povinnosti lásky k bližnímu. Kontempace není jen stále a metodické úsilí věřícího o poznání Boha, ale také o proniknutí tajemství víry za účelem osobního přilnutí k němu. *„Apoštolát se uskutečňuje ve víře, naději a lásce, jež vlévá Svatý do všech členů církve.“*¹³⁶ Proto *„život důvěrného spojení s Kristem v církvi se žije duchovními prostředky, které jsou všem věřícím společné, především horlivá účast na posvátné liturgii. Těchto prostředků musí laici používat tak, aby při řádném plnění světských povinností v těžkých životních podmínkách neoddělovali své spojení s Kristem od svého života, ale aby v tom spojení dále rostli tím, že konají svou práci podle Boží vůle.“*¹³⁷

Dospěli jsme tedy k poznání skutečnosti života v poslušnosti vůči Ježíši Kristu a v Mariině škole: jde o následování Ježíše Krista a Marií se nechat vést ve zbroji duchovních prostředků k získání celého světa pro Boha. *„Obléknutím v Krista a skrze školu Panny Marie má laik zářit jako živý Kristův obraz ve světě.“*¹³⁸

¹³⁵ Srv. tamtéž, s. 405.

¹³⁶ AA 3.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Pravidla 22.

3.2 Odpověď terciářů - laiků v dnešním světě

Situace a problémy dnešního světa jsou velmi rozmanité a jsou význačné rychlými změnami, takže můžeme denně sledovat protichůdné uplatňování lidské svobody, proplétání dobra a zla, nespravedlnosti a spravedlnosti, úzkosti i naděje.¹³⁹ Karmelitánský třetí řád je nazýván také jako sekulární řád blahoslavené Panny Marie Karmelské. Členové řádu jsou osoby žijící ve světě běžným životem. Jsou Bohem povoláni k vykonávání povinností v duchu evangelia, a tak se podílejí na posvěcení světa ve svědectví svého života druhým lidem.

Jsou vyzýváni k osvěcování a správnému oceňování všech časných skutečností tak, aby byly uskutečňovány v souladu s hodnotami hlásanými Kristem a byly ve světě, který je sekularizovaný natolik, až se zdá, že žije a jedná, jako by Bůh neexistoval, chválou Stvořitele, Vykupitele a Posvětitel. Očekává se od nich spolupráce na nové evangelizaci pronikající celou církví, ve své každodenní činnosti v rodině, v práci a ve společnosti usilování o dosažení životní jednoty, která inspiraci a sílu ke svému plnému uskutečnění nalézá v evangeliu.¹⁴⁰ Duch evangelijních rad se pro ně stává životním programem. Jsou pro ně důrazným příkazem nesloužit falešným bůžkům a dosáhnout svobody, která umožňuje milovat Boha a bližního nesobecky.¹⁴¹

Současný sekularismus je vážným jevem, nezasahujícím pouze jednotlivce, nýbrž i celá společenství. Člověk zneužívá vlastní svobodu a ze svého srdce se snaží vytěsnit jakoukoliv zmínku o Bohu. Považuje jej za bezvýznamného pro svůj život. Přesto však člověk hledá odpověď na otázky týkající se jeho vlastní existence, smyslu života, utrpení a smrti,

¹³⁹ Srv. CHRISTIFIDELIS LAICI, *O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě*, 3.

¹⁴⁰ Srv. *Pravidla*. 10.

¹⁴¹ Srv. *tamtéž* 13.

takže i dnešní svět se šířeji otevírá pro duchovní a transcendentní chápání života v novém hledání náboženských hodnot, obrací se k posvátným věcem a k modlitbě, protože neklidné je lidské srdce, dokud nespočine v Bohu.¹⁴²

Tato „*sekularizace neznamena ani zesvětštění náboženských hodnot nebo jejich vypuzení z veřejnosti, ale uznání – na základě víry – samostatnosti a účelnosti vlastního světa*“.¹⁴³ Proto karmelitánský terciář považuje svou službu, která spočívá v lidštější výstavbě světa, za svou nejvlastnější povinnost.¹⁴⁴ S účastí na prorockém poslání Krista a církve se snaží v každém zaměstnání a světské činnosti si ve víře osvojit evangelium a skutky je hlásat. Svou příslušností ke Kristu, Pánu a Králi vesmíru, má účast na jeho královském poslání. Snaží se sloužit ve spravedlnosti a lásce samotnému Ježíši, který je přítomný ve všech bratrích a sestřích, aby navracel celému stvoření původní hodnotu.¹⁴⁵

Skrze modlitbu mohou terciáři nést ve svém srdci všechnu lidskou bolest a utrpení, všechny spory a hádky, války a nenávist, trýzeň nevinných, bezohlednost a chladnost, sobectví a pýchu, bídu a hlad, též i osamělost, kterou dnešní člověk tolik trpí, přestože je přesycen médií a technikou. Boží srdce a jejich srdce se mají stát jedním. Ježíš Kristus zve každého člověka k přijetí jeho Pravdy. Modlitba není činností, nýbrž je středem nového života, nového člověka a takto se stává modlitbou nepřetržitou, která je dechem duchovního života a duchovní služby.

Terciář nese ve své modlitbě nejen potřeby své rodiny, ale zahrnuje do ní problémy a starosti svých bližních a celého světa. Ukazuje druhým na život ve sjednocení s Kristem, jehož plodem je hluboký vnitřní pokoj, který svět tolik potřebuje. Tento pokoj pramení z radosti ve spojení

¹⁴² Srv. CHRISTIFIDELIS LAICI, *O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě*, 4.

¹⁴³ „Sekularizace“, in RAHNER, Karl, a VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, 1. vyd. Praha: Zvon, 1996., s. 295.

¹⁴⁴ Srv. *tamtéž*.

¹⁴⁵ Srv. *Pravidla* 26–27.

s Pánem. Ačkoliv vydávají svědectví ve světě, který v každodenní skutečnosti plně nevnímá nebo zcela odmítá niterné a životodárné pouto s Bohem,¹⁴⁶ přece se sympatiemi sledují a sdílejí jeho očekávání a hluboké tužby, aby ve svém povolání být *solí země* a *světlem světa*¹⁴⁷ zvěstovali lidem poznání spásy.¹⁴⁸ Jsou-li ochotni dosvědčovat svou víru skutky, dostávají sílu v běžném denním životě přitahovat lidi světa k víře v Boha, a tak se stávají „*chválou Boží slávy*.“¹⁴⁹

V dobách zmatku a změn mohou být karmelitánští terciáři pro mnoho lidí bezpečným přístavem, neboť Bůh je silnější než každá lidská krize a nebezpečí, jež se vůči základním otázkám staví stále nejistěji, ať už se jedná o otázky mravní či společenské, manželství a rodiny, nebo neobjasněné odpovědi v otázkách víry. Jsou pozváni na cestu pouště skrze vnitřní umrtvování, naslouchajíce Pánu, který k jejich srdci promlouvá v nových a převratných projevech života a světa. Karmelitánští laici chápou a (svým) životem ukazují, že časné činnosti a sama práce jsou účastí na stále tvůrčí a přetvářející činnosti Otce,¹⁵⁰ pravou službou bratřím a opravdovým povznesením člověka.¹⁵¹

„Členové karmelitánského třetího řádu ať se snaží ztělesňovat v sobě karmelitánské povolání, vyložené v této řeholi. Ať podniknou krátkou a jedinou pouť pozemského života jako obec těch, jejichž vlast je v nebi, a s pomocí svatých se snaží obsáhnout všechny rozměry Kristovy lásky, přesahující všechno poznání. S vroucími vzdechy (modlitby) a živou touhou ať spěchají, aby dospěli na místo, které Pán při svém odchodu slíbil, že nám připraví. Zakořenění a založení v lásce, stále bdělí a s rozžatými lampami v rukou, s vědomím, že

¹⁴⁶ Tamtéž 19.

¹⁴⁷ Mt 13,13.

¹⁴⁸ Srv. Lk 1,77.

¹⁴⁹ FERLAY, Philippe. *Modlitba blahoslavené Alžběty od Nejsvětější Trojice*, 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994. s. 29.

¹⁵⁰ Srv. GS 34.

¹⁵¹ Tamtéž 35.

„navečer budou zpytováni ohledně lásky“, ať rozmnožují své hřivny, aby v hodině smrti uslyšeli Pánovu výzvu vejít do jeho radosti.“¹⁵²

Terciář v každodenních maličkostech, ve všem, co prožívá a co zakouší, vydává svědectví o živém Bohu maje na paměti Elijášovo spojení s Bohem, který na něm zjevuje svoji moc. Nespoléhal na vlastní síly, ale na pomoc Boží. V této síle se pak terciář vydává do všedních denních okamžiků spojen s živým Bohem, věrně kráčeje ve svém povolání, v jeho síle, a nenechává se odradit ani neúspěchem a osamocením. Bůh se s ním setkává ne v hluku světa, ale v jemném vánku. Elijáš je inspirací pro dnešního člověka a jeho slovo hoří stále jako pochodeň do všedních dnů, v oslovitelnosti pro každého, kdo kráčí a bude kráčet k Bohu.

To, co je elijášovským pro dnešního člověka, vyplývá z postavy samotného Elijáše, který je starozákonním prorokem a zároveň pilířem karmelitánského řádu. V Písmu svatém je obrazem věrně žitého denního života před Boží tváří, v horlivosti pro Hospodina, v zakoušení důvěrného spojení s ním *v jemném vánku*¹⁵³. Elijáš zůstává sám před lidem, ale proti Baalovým prorokům vítězí na hoře Karmel, protože nalézá kontakt se svým Bohem.¹⁵⁴ Terciář hledá ve svém každodenním životě podle příkladu proroka Elijáše přebývání před Boží tváří, v horlivosti pro Hospodina, setkává se s ním v jemném vánku – v tichosti. Snaží se přemáhat problémy a těžkosti vlastního života i světa, kde často zakouší Elijášovu samotu dnešních dnů, učí se více myslet na Boha, před kterým zmlkne každá otázka, a kde uprostřed „špatného světa“ dává vytušit to správné, k čemu nelze dojít jinak než v zahledění se na Boha v tichém přebývání před jeho tváří, jak nám ukazuje směr cesty prorok sám.

¹⁵² *Pravidla* s. 60.

¹⁵³ Srv. 1 Král 19,12.

¹⁵⁴ Srv. 1 Král 18,22.

Mariánský charakter pro dnešního člověka nám staví před oči Matku Boží Pannu Marii. Ona dává karmelitánskému řádu důraz a je vedle proroka Elijáše dalším pilířem, na kterém je postaven vnitřní život terciáře. Ukazuje Marii jako pozornou a pohotovou k lidským potřebám, když na svatbě v Káně galilejské učí věřit v jejího Syna a zachraňuje celou událost, jak ji zaznamenal v Písmu svatém evangelista Jan.¹⁵⁵ Na její přímluvu vykoná Ježíš první zázrak, aby zabránil trapné scéně pro nedostatek vína na svatbě. Je to ona, která ve svém srdci medituje nad touto událostí a Pánovými slovy. Její ochotné „*ano*“ při andělově zvěstování¹⁵⁶ ukazuje také na terciářovu odpověď v událostech jeho života. Také on spolupracuje na Božím plánu a odpovídá na Boží pozvání k následování svým „*ano*“, a stává se tak účastným na mariánském ideálu, v každodenní ochotě kráčet životem v podmínkách vlastních jeho životnímu stavu. Maria je všem lidem blízko a také laik je povolán být nablízku všem lidem v jejich potřebách. Stojí před Boží tváří v naslouchání a rozjímání jeho slova dnem i nocí, uchováváje ho ve svém srdci; v něm reflektuje události svého života, církve i světa. Mariina ochota v každodenním životě, vedoucí k věrnosti svému povolání, ukazuje na živý odkaz: nasazovat se ve službě druhým v každodenním životě, být věrný svému životnímu povolání v její přítomnosti, aby se scény z jejího života staly známými a žitými ovlivňující lidský život.

Maria je vzorem pro křesťanské současníky: je to žena „*z masa a kostí*“, které se dotýkají události jejího života. Vše, co každodenně prožívá před Boží tváří, prožívá v důvěře, že její život je životem s Bohem a v Bohu. Ochotně se dává k dispozici plánu, který on s jejím životem má.

Terciář je též zván na tuto osobní cestu ke Kristu ve škole Mariině tak, aby krácel ve svých denních povinnostech věrně za svým Pánem, stál

¹⁵⁵ Srv. Jan 2,1-12.

¹⁵⁶ Srv. Lk 1,38.

před jeho tváří ukrýváje události svého života ve svém srdci a jako člověk „z masa a kostí“ je rozjímal a kladl před Pána jako Maria. Ona zůstává s námi, všímavá k našim potřebám a zůstane stále pozorná k potřebám svého lidu i konkrétních jednotlivců.

Elijáš s Marií jsou tedy vzory a cestou následování Krista, protože žili v proměnách času, jako žijeme my. Své denní prožitky však svěřovali Bohu. Jejich víra spočívala v bezmezně a svobodně důvěře v něj a vložení svého života do rukou Božích.

Žebříček hodnot podléhá proměnlivosti společnosti v čase. Ovlivňuje způsob jednání, smýšlení i cíle, ke kterým je zaměřena. Avšak ten, který je neměnný, je Bůh sám. Je třeba se opět vrátit ke křesťanským kořenům a hodnotám opětovným vstupem do školy Ježíše Krista.

Terciáři mají umožnit jiným dotknout se samotného Boha a zprostředkovat jim živé a aktuální poselství Ježíše Krista, aby si na jejich víru lidé mohli sáhnout. Mají v rukou nesmírné bohatství v podobě dědictví Karmelu a přejí si být ve světě ještě účinnějším znamením a svědectvím pokojného způsobu života. Každý laik musí být pro svět svědkem zmrtvýchvstání a života Pána Ježíše a znamením živého Boha. Všichni společně a každý jednotlivě mají sytit svět duchovními plody¹⁵⁷ a šířit v něm ducha, jenž oduševňuje chudé, tiché a pokojné, které Pán blahoslavlil v evangeliu.¹⁵⁸ Mají se tedy stát pro svět tím, čím je duše pro tělo.¹⁵⁹

„Bůh stojí u dveří a nepřetržitě klepe.“¹⁶⁰ Nečeká na světce, až se na to budou cítit. „Být tichý v ruce Boží je nejprostší věc na světě a přesto pro člověka nejtěžší. Tím, co činí stav klidu tak těžkým, je všechno, co chce člověka ve světě

¹⁵⁷ Srv. Gal 5,22.

¹⁵⁸ Srv. Mt 4,3–9.

¹⁵⁹ Srv. LG 38.

¹⁶⁰ Zj 3,20.

i v něm samém násilím vytrhnout z nebeského království.“¹⁶¹ „Členové karmelitánského třetího řádu ať se snaží ztělesňovat v sobě karmelitánské povolání, vyložené v této řeholi. Ať podniknou krátkou a jedinou pouť pozemského života jako obec těch, jejichž vlast je v nebi, a s pomocí svatých se snaží obsáhnout všechny rozměry Kristovy lásky, přesahující všechno poznání. S vroucími vzdechy (modlitby) a živou touhou ať spěchají, aby dospěli na místo, které Pán při svém odchodu slíbil, že nám připraví. Zakořenění a založení v lásce, stále bdělí a s rozžatými lampami v rukou, s vědomím, že ,navečer budou zpytováni ohledně lásky‘, ať rozmnožují své hřivny, aby v hodině smrti uslyšeli Pánovu výzvu vejít do jeho radosti.“¹⁶²

¹⁶¹ STINISSEN, Wilfird. *Noc je mým světlem*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 107.

¹⁶² *Pravidla*, s. 60.

ZÁVĚR

Záměrem mé diplomové práce bylo poukázat na život karmelitánského terciáře – laika ve světě, který nežije své povolání jako řeholník nebo řeholnice, ale jako laik kteréhokoli stavu nebo postavení, povolán k plnosti křesťanského života a k dokonalé lásce. Uposlechl však Boží pozvání k životu s Bohem v duchu spirituality karmelské rodiny, aby se jeho život stal kontemplací a činností ve světle víry, v následování Krista skrze spiritualitu Karmelu prožívanou ve světě.

Rozborem *Pravidel pro život karmelitánských terciářů* jsem ukázala na karmelitánské laiky v jejich životě, který je stejný jako u každého jiného člověka. Přesto přijali povolání do rodiny Karmelu, touží žít v kontemplaci a činnosti, odpovídají Bohu „ano“. Toto povolání si však nelze nijak zasloužit. Je to dar Boží, na který člověk odpovídá zcela svobodně. Bůh si i dnes povolává laiky – nové Marty a Marie, muže a ženy různých životních stavů – na cestu následování v karmelitánské rodině skrze dědictví Karmelu.

Práce je svědectvím terciáře, svědectvím podloženým prameny karmelitánské spirituality. Je zároveň i zpětnou reflexí, vytváří onu potřebnou komunikaci, předestírá otázky a ne na všechny odpovídá. Tím je nová a objevná. Úmyslně nechce formulovat základy karmelitánské spirituality pro laiky, protože vnímá rizika s tím spojená za příliš vysoká. Je odpovědí na přání církve, aby laici ve svém povolání vyzařovali a uspořádávali časné záležitosti podle Krista, a ty aby sloužily ke chvále Boží v duchu evangelia a byly především příkladem života víry, naděje a lásky.¹⁶³

„Mnohokrát a mnoha způsoby mluvil Pán na základě životní zkušenosti řeholníků (také) bohaté a přitažlivé formy laické spirituality. Karmel představuje

¹⁶³ Srv. LG 31.

již po staletí výsadní a bezpečnou cestu svatosti mnoha laiků.“¹⁶⁴ Tato úvodní slova řehole nás vtahují k pochopení podstaty života karmelitánského laika, který se vydává na cestu svatosti ve svém denním životě. Stojí před pohanským světem, který plně nevnímá, nebo zcela odmítá niterné a životodárné pouto s Bohem. To je ona základní okolnost, která jej vede k tomu, aby formuloval v síle karmelitánské tradice a inspirace vhodné niterné podmínky a důvody k novému rozhodnutí zvěstovat Krista a přinášet nová poselství o Pánu života a dějin, jediném orientačním bodě lidské existence a dění.

V práci jsem čerpala z nesmírného bohatství Karmelu, které v průběhu 800 let karmelitáni uvádějí do života a prostřednictvím kterého od r. 1989 přivádějí také karmelitánské laiky do autentické školy modlitby, ve které směřují k zamilovanosti do Krista a k ochotnému následování jej ve svém životě. Čím více totiž bude růst jejich přátelství Bohem, tím více bude růst také jejich přátelství s lidmi a se světem.¹⁶⁵ Pro čtenáře se toto zamyšlení může stát pohnutkou k živému zapojení do života církve charismatem řádové tradice tak, aby byli jedno s Kristem, který je světlo světa, ze kterého pocházíme, skrze něhož žijeme a k němuž směřujeme.¹⁶⁶ „Karmel jde cestou, na niž vykročil druhý vatikánský koncil, a formuluje (proto) souhrnně své charisma. V nedávných dokumentech bylo vyjádřeno těmito slovy: chceme „žít v poslušnosti vůči Ježíši Kristu“ v kontemplativním postoji, jímž je utvářen a nesen náš život modlitby, bratrství a služby.“¹⁶⁷

Na prahu třetího tisíciletí terciáři pociťují odpovědnost za uposlechnutí Kristova příkazu: „Jděte do celého světa a hlásejte evangelium

¹⁶⁴ Pravidla, s. 21.

¹⁶⁵ Srv. DOBHAN, Ulrich. *Spiritualita Karmelu*, 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994. s. 31.

¹⁶⁶ Srv. Tamtéž 3.

¹⁶⁷ Pravidla 31.

všemu stvoření“¹⁶⁸ a obnovují tím své misionářské nadšení. Tento úkol je úkolem nové evangelizace a oni mají živý a odpovědný úkol: žít a hlásat evangelium službou člověku i společnosti, jejich hodnotám i požadavkům. To přijali za vlastní.

Současný papež Benedikt XVI. u příležitosti 800. výročí odevzdání pravidel pro život (lat. *Formula vitae*), sepsaných sv. Albertem, patriarchou jeruzalémským (1205–1214), při generální kapitule řádu v r. 2007 ve svém listu napsal:

„Nechť blahoslavená Panna Maria, Matka a Ozdoba Karmelu, pomáhá karmelitánům i karmelitánkám, členům třetího řádu a těm, kteří jsou z jakéhokoli titulu součástí velké karmelitánské rodiny, a učí je naslouchat Božímu slovu, uchovávat je v srdci a denně o nich přemítat. Prorok Eliáš ať z Vás učiní žárlivé zastánce živého Boha a vede Vás na svatou horu, kde můžete zaslechnout tichý vánek Boží přítomnosti. V tomto smyslu svolávám na celou karmelitánskou rodinu hojnost darů obnovených Letnic, aby se v ní rozhojnila horlivost pro Hospodina, a všem jejím členům, a zvláště členům kapituly, uděluji ze srdce své apoštolské požehnání.“¹⁶⁹

„Flos Carmeli vitis florigera, splendor coeli, virgo puerpera singularis. Mater mitis, sed viri nescia, Carmelitis esto propitia, Stella maris.“

Květe Karmelu, révo květonosná, lesku z nebe, ustavičná panno jedinečná, matko vlídná, neznající muže, karmelitánům buď milostivá, hvězdo mořská.“¹⁷⁰

¹⁶⁸ Mk 16,15.

¹⁶⁹ /online/ Benedikt XVI., Nejdůstojnějšimu otci Josephu Chalmersovi, generálnímu převoru Řádu bratří blahoslavené Panny Marie Karmelské. Dostupné z: http://www.karmel.cz/kap_dopis_papeze.php. [14. 4. 2009]

¹⁷⁰ BOAGA, E. *Maria a Karmel. Paní místa*, s. 133.

BIBLIOGRAFIE

(Citovaná a konzultovaná literatura)

Primární prameny

- Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: Ekumenický překlad. 3., podstatně dopl. a přeprac. vyd. Praha, 1985.*
- Dokumenty II. vatikánského koncilu. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.*
- JAN OD KŘÍŽE, sv. *Krátké spisy a korespondence. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.*
- JAN PAVEL II. *Christifideles laici: posynodální apoštolský list Jana Pavla II. o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě z 30. prosince 1988. 2. vyd. Praha: Zvon, 1996.*
- JAN PAVEL II. *Redemptoris missio: Encyklika o stálé platnosti misijního poslání ze 7. 12. 1990, 1. vyd. Praha: Zvon, 1994.*
- JAN PAVEL II. *Salvifici Doloris: apoštolský list O smyslu lidského utrpení z 11. 2. 1984. 2. vyd. Praha: Zvon, 1996.*
- JAN PAVEL II. *Vita consecrata: posynodální apoštolská adhortace Jana Pavla II. o zasvěceném životě a jeho poslání v církvi a ve světě z 25. března 1996. 1. vyd. Praha: Zvon, 1996.*
- JAN PAVEL II. *Tertio milenio adveniente: Apoštolský list o přípravě na jubilejní rok 2000 z 10. listopadu 1994, 1. vyd. Praha: Zvon, 1995.*
- Katechismus katolické církve. Přel. Josef Koláček. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995.*
- Stanovy řádu Panny Marie Karmelské. Roma 1996. Dostupné z: <http://www.karmel.cz/texstan.php>. [14. 4. 2009]*
- Kodex kanonického práva. 1. vyd. Praha: Zvon, 1994.*
- Karmel: časopis pro duchovní život. Českomoravská delegatura řádu karmelitánů, Kostelní Vydří, 1995–2009. Dostupné z: <http://www.karmel.cz/textkarm.php>. [14. 4. 2009]*
- Pravidla pro život karmelitánských terciářů. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. Dostupné z: http://www.karmel.cz/tr_rehol.php. [14. 4. 2009]*

TEREZIE OD JEŽÍŠE, sv. *Život*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.

TEREZIE OD JEŽÍŠE, sv. *Cesta k dokonalosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

TEREZIE Z LISIEUX, sv. *Dopisy Terezie z Lisieux*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

Sekundární prameny

- AMBROS, Pavel. *Křesťan a život ve světě*. UP Olomouc, 1998.
- AUGUSTIN, sv. *Modlitby svatého Augustina*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004.
- BOAGA, Emanuele. *Maria a Karmel: paní místa*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- BRANDSMA, Titus, bl. *Krása Karmelu*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1992.
- DOBHAN, Ulrich. *Spiritualita Karmelu*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994.
- DOBHAN, Ulrich, a KÖRNER, Reinhard. *Svätý Ján z Kríža : Životopis*. 1. vyd. Bratislava: LÚČ, 1995.
- DELBRÊLOVA, Madelaine. *Misionáři bez lodi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.
- FERLAY, Philippe. *Modlitba Alžběty od Nejsvětější Trojice*, 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994.
- FIORES, Stefano de a GOFFI, Tullo. *Slovník spirituality*. 6. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.
- GIORDANO, Silvano, a SALVATICO, Girolamo. *Karmel ve Svaté zemi: od počátku po současnost*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.
- GOODING, David. *Lukášovo evangelium*. 1. vyd. Praha: 1994.
- HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. 1. vyd. Praha: Advent - Orion; Vyšehrad, 2003.
- HÖSLER, Matthäus, a VALABEK, Maria. *Karmel v české církvi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.
- Homiletické směrnice : Kapitulní ordinariát: Olomouc: Cyklus C, 1970/71.*
- Homiletické směrnice : Kapitulní ordinariát: Olomouc: Cyklus C, 1976/77.*
- KODET, Vojtěch. *Marta a Marie trochu jinak: jak žít s Bohem v bezbožném světě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.
- Kostelní Vydří*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.
- LACHMANOVÁ, Kateřina. *Laická spiritualita Madeleine Delbrêlové s Kateřinou Lachmanovou*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004.

- Mc GREAL, Wilfrid. *U Eliášova pramene*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- MINAŘÍK, Metoděj. *Světové dějiny Karmelu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.
- MISZTAL, Henryk. *Svatí a blahoslavení laici*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004.
- MÜLLER, Paul Bernard. *Evangelium sv. Lukáše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.
- NOUWEN, Henri J. M. *Cesta srdce: Spiritualita pouště a duchovní služba dnešní doby*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995.
- RUPNIK, Marko Ivan. *Uvedení do duchovního života*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad–Roma, 2003.
- SOLIGNAC, Aimé. *Spiritualita*. In *Studijní texty ze spirituální teologie I: axiomy duchovního života*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad–Roma, 2003. s. 22–39.
- SPEYER, Adrienne von. *Eliáš*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1992.
- STINISSEN, Wilfrid. *Noc je mým světlem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.
- SUŠIL, František. *Evangelium svatého Jana*. Praha: nákladem Dědictví sv. Prokopa, 1867.
- SMET, Joachim. *The Carmelites: A History of Our Lady of Mount Carmel*. Vol. 4. Darien, Illinois: Carmelite Spiritual Center, 1985.
- ŠPIDLÍK, Tomáš. *Spiritualita křesťanského Východu: systematická příručka*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad–Roma, 2002.
- TORKINGTON, David. *Neztráčet naději*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- WANKE, Joachim. *Obtíže a šance církve v dnešním světě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.
- Z výstavy 100 let karmelitánů v Kostelním Vydří*. (Kopie v osobním vlastnictví autora).
- /online/ P. BURKE, Patrik. O.Carm. *Karmelitánský řád a laici*. Dostupné z: <http://www.karmel.cz/casopis/99-2/clanek7.php>. [14. 4. 2009]
- /online/ P. DOBHAN, Ulrich. O.Carm. „Třetí řád“ – *Karmelitánské společenství laiků*. Dostupné z: <http://www.karmel.cz/casopis/00-2/clanek2.php>. [14. 4. 2009]
- /online/ VARILLON, Francois. *Marta a Marie*. Dostupné z: <http://www.karmel.cz/casopis/02-2/2002-02.php#c4>. [14. 4. 2009]

- /online/P. CETKOVSKÝ, Gorazd. O.Carm. *Karmelitánský „třetí řád“ z pohledu 550. výročí vydání papežské buly Cum nulla*. Dostupné z: <http://www.karmel.cz/casopis/02-2/2002-02.php#c2>. [14. 4. 2009]
- /online/P. CETKOVSKÝ, Gorazd. O.Carm. *Vzájemné obohacování mezi řeholníky a laiky prostřednictvím třetího řádu*. Dostupné z: <http://www.karmel.cz/casopis/2005/1-05.php#c5>. [14. 4. 2009]
- /online/ POLIŠENSKÁ, M. Vladimíra. *Jaké je poslání karmelitánského laika v dnešním světě?* <http://www.karmel.cz/casopis/2007/3-07.php#c4>. [14. 4. 2009]
- /online/ LIST GENERÁLNÍCH PŘEDSTAVENÝCH OBOU KARMELITÁNSKÝCH ŘÁDŮ (O.CARM. A OCD). *Osmisté výročí sepsání „Pravidel pro život“ (textu karmelitánské řehole)*. Dostupné na: <http://www.karmel.cz/casopis/2007/4-07.php#c1>. [14. 4. 2009]

SEZNAM ZKRATEK

AA	Apostolicam Actuositatem (O apoštolátu laiků)
aram.	aramejsky
bl.	blahoslavený
CIC	Kodex Kanonického Práva
čl.	článek
GS	Gaudium et spes (O církvi v dnešním světě)
hebrej.	hebrejsky
KKC	Katechismus Katolické Církve
LG	Lumen Gentium (O církvi)
lat.	latinsky
OCD	Ordo Carmelitanorum discalceatorum
O.Carm.	Ordo Fratrum beatissimae Mariae Virginis de Monte Carmelo
Písmo svaté	zkratky převzaté z liturgických knih
Pravidla	Pravidla pro život karmelitánských terciářů
srv.	srovnej
stol.	století
sv.	svatý
vyd.	vydání
r.	rok
tzv.	takzvaný

Zkratky knih Písma svatého jsou použity z úzu užívaného v liturgických knihách katolické církve.